

H

M

N

HAYKA

Qüvvət elmdir...

Nizami Gəncəvi

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 6 (1360)

Cümə, 10 fevral 2023-cü il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

Prezident İlham Əliyev Türkiyənin Azərbaycandakı səfirliyində olub, çox sayda insanın həlak olması ilə əlaqədar başsağlığı verib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev fevralın 8-də Türkiyə Respublikasının ölkəmizdəki səfirliyində olub, Türkiyədə baş vermiş zəlzələ nəticəsində çox sayıda insanın həlak olması ilə əlaqədar başsağlığı verib.

AZERTAC xəber verir ki, Türkiyənin Azərbaycandakı səfiri Cahit Bağçι dövlətimizin başçısını qarşıladı.

Prezident İlham Əliyev matəm kitabına ürkən sözlərinə yazdı.

Sonra dövlətimizin başçısı səfirlə səhbət etdi.

Prezident İlham Əliyev dedi:

- Sizə bir daha başsağlığı verirəm. Çox böyük belədir, böyük faciədir. Günahsız insanlar həlak olublar, yaralanıblar.

Bilirsiniz ki, Azərbaycan hər zaman olduğu kimi, ilk dəqiqələrdən, ilk saatlardan qardaş Türkiyənin yanında idti və öz dəstəyimizi, öz həmrəyliyimizi həmişə olduğu kimi nümayiş etdirmişik. Əgər bu acı faciənin fəsadlarının aradan qaldırılmasına bir balaca kömək edə bilməsikse, bunu özümüz üçün şərəf biliyik. Hər zaman Türkiyə bizim yanımızdadır, yaxşı gündər, çətin günlərde.

Bu dəhşətli zəlzələ bizi çox sarsıldı. Yəni, hər birimizə böyük mənəvi əzab verdi. Biz qardaşlarımızın dərdinə şərīkik. Yaralılara tezliklə Allahdan şəfa diləyirik. Mən ezziz qardaşım, cənab Prezidente telefonla başsağlığı vermək üçün zəng edəndə dedim ki, bütün varlığımızla biz Sizinlə bir yerdeyik və bilirsiniz ki, durmadan heyətlər göndərilir. Eyni zamanda, həkimlər, xilasedicilər, könüllülər göndərilir və göndərilecekdirlər.

Bilirsiniz ki, Azərbaycan xalqı könüllü olaraq qardaşlara, öz doğma qardaşlarına dəstək olmaq üçün kimin əlində nə var onu gətirir. Yə-

ni, kimi yorğan gətirir, kimi döşək gətirir, kimi gödəkçə getirir. Kimin imkanı nəyə çatırsa, onu da əsirgəmir. Biz bütün dünyaya bir daha nümayiş etdiririk ki, tekçə dövlətlərarası səviyyədə deyil, dövlət başçıları səviyyəsində deyil, insanlar səviyyəsində de əsl qardaşlıq əlaqələri mövcuddur və bu da təbiidir.

Bizim ictimai təşkilatlarımız da öz dəstəyini göstərirəm. Heyder Əliyev Fondu artıq böyük təşəbbüsə start verdi. Fondu bütün imkanları, Fondu nəzdində çalışan bütün insanlar artıq bu yardım kampaniyasına qoşulmuşlar.

Mənənə verilen məlumatə görə, özəl şirkətlər artıq fəaliyyətə keçiblər və həm maddi yardım, eyni zamanda, texniki yardım göstərməyə başlamışlar. Mənim göstərisimlə bizim en böyük şirkətimiz SOCAR öz dəstəyini verməyə başlayır. Bilirsınız ki, SOCAR-in Türkiyədə böyük fəaliyyəti, böyük imkanları var. Bu şirkət, eyni zamanda, Türkiyə şirkətidir və əlində olan bütün imkanlarla yardım etməyə çalışır və çalışacaq.

Bilirəm ki, bizim dövlət qurumlarının nümayəndələri də öz təşkilatları çərçivəsində humanitar yardımın təşkilində fəaldırlar və bunu biz ancaq alqışlaya bilərik. Yəni, bütün Azərbaycan xalqı bu gün qardaş türk xalqının yanındadır.

Mənim göstərisimlə bütün yardım məsələləri bir mərkəzdən idarə olunacaq, Prezident Administrasiyasının rəhbərəne göstəriş verildi. O cümlədən bizim xəstəxanalarда yaralı qardaş bacılarımıza müalicəsi üçün bütün şərait var. Həm Bakıda, digər şəhərlərdə, o cümlədən Naxçıvan Muxtar Respublikasında artıq çarpaçılıqlar ayrılib və əgər ehtiyac olarsa, biz xəstələri gətirməye da hazırlıq.

Paralel olaraq, böyük bir qrup könüllü artıq yola düşür. Bizim böyük könüllü qrupularımız var - həm Heyder Əliyev Fondunda nəzdində fəaliy-

yət göstərən könüllülər, həm ASAN könüllüləri, yəni, onlar hər zaman Azərbaycanda bədbəxt hadisə baş verdikdə, - məsələn, bizdə de Şamaxı, Ağsu, İsmayıllıda zəlzələ baş verdikdə, - ilk yardımına yetişən de onlar olmuşlar. Onlar indi hərəkətdədir, fəldadırlar.

Əminəm ki, Türkiyə bu acı sınaqdan da şərflə çıxacaq, bunu da aşacaq. Ancaq bu, inanılmaz dərəcədə böyük faciədir. Hər bir qurtarılan can ele bil ki, bizə bir dünyani bağışlayır. Yenə də deyirəm, həm Türkiyədən, həm Azərbaycandan, həm digər ölkələrdən gələn xilasedicilər çox böyük iş görürler. Əlbəttə ki, burada əsas yük və mənəvi yük Türkiyə hökumətinin üzərinə düşür. Mənim qardaş hörmətli Prezident dərhal bütün göstərişləri verdi, bütün nazirləri fəlakət zonasına göndərmişdir və tam əminəm ki, güclü və qüdrətli Türkiye dövləti bu çətinliyi də aşacaq və tezliklə qurtarma, arama işlərinin aparılmasında öz səyərini davam etdirəcək. Ondan sonra təbii ki, bərpa işlərinə də biz qoşulmağa hazırlıq. Yəni, Türkiyə-Azərbaycan artıq bir yumruqdur, bir ürəkdir, bir candır. Biz bəle görürük, Türkiyə və Azərbaycan vətəndaşları da bəle görürler. Bu ağır günlərdə Türkiyənin yanında olmaq bizim üçün böyük şərfdır.

Bir daha deyirəm, keçmiş olsun, bütün həlak olanlara Allah rəhmet eləsin, yaxınlarına Allah səbir versin və təbii fəlakətlər olur, heç kim bundan siğortalı deyil. Amma Türkiyə dövlətinin operativ və əcivət addımları bir daha göstərdi ki, insan amili Türkiyə hökuməti üçün əsas məsələdir və bu ağır sınaq, eyni zamanda, Türkiyənin gücünü bir daha bütün dünyaya göstərəcək. Bu, qardaş xalqımızı sarsıtmayacaq, Türkiyə dövlətinin iradesine təsir etməyəcək. Türkiyə dövləti güclü dövlətdir və bu fəlakətə də mübarizədə öz gücünü göstərir.

Türkiyənin Azərbaycandakı səfiri Cahit Bağçι dedi:

- Hörmətli cənab Prezident, ziyyarətiniz üçün çox təşəkkür edirəm, böyükən göstərdiniz. Sağ olun, var olun.

Biz bilirik ki, qardaş Azərbaycan ilk dəqiqliyən etibarən Sizin tapşırığınızla səfərbər olmuşdur. Təkcə Fövqələde Hallar Nazirliyi ilə deyil, bütün qurumları, cəmiyyətləri, xalqı ilə səfərbər olmuşdur. Ürəkləri bizim acımızı yüngüləşdirmək üçün döyünmüşdür. Biz bunun şahidi olduq, görürük. Çox təşəkkür edirik, sağ olun.

Həqiqətən çox böyük zəlzələ oldu. Türkiyə tarixində ilk dəfə lokal olmayan zəlzələ bizə böyük acı verdi. Ondan çox şəhərə, on milyondan çox insanımıza təsir etdi, itkilərimiz hər gün artır. Allah milletimizə sebibr versin və bir daha bizə böyük acı yaşatmasın, İnşallah.

Hörmətli cənab Prezident, çox təşəkkür edirəm. Həqiqətən Azərbaycan bir ürkələrmişdir. Xalqımız gücü nəyə çatırsa yardım edir. Yardım üçün çalışan insanların zəhməti sayesində həzirdə yəhənətləri yola çıxıb. Həqiqətən minnətdarıq. Bu gün Milli Məclisin sədri hörmətli Sahibə xanım, hörmətli Baş nazir Əli Əsədov və iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cabbarov zəng etdilər. Sizin tapşırığınızla qurumlar ister daşima, isterse də generator, transformator, xəstəxana levazimatlarına ehtiyaclarla bağlı maraqlanırlar. Biz de onlarla koordinasiya şəraitində işləyirik.

Yaralarımızı saqlamak üçün dəstəyinə görə çox sağlam olun. Biz bilirik ki, qardaş və bunu ürkəndən yaşayıraq, hiss edirik. Türkiyə də bütün qəlbi ilə Azərbaycana təşəkkürlerini çatdırır, hörmətli cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: Sağ olun.
Cahit Bağçι: Sağ olun, cənab Prezident.

Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın göstərişi ilə Heydər Əliyev Fondu Türkiyənin zəlzələ bölgəsinə humanitar yardım göndərib

Türkiyədə çoxsaylı insan tələfatına səbəb olmuş zəlzələ qurbanlarına dəstək məqsədilə Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondu nümayəndəsi Mehriban Əliyevanın göstərişinə əsasən, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən qardaş ölkəyə humanitar yardım edilib.

Heydər Əliyev Fondu nümayəndəsi Elvin Aslanov hava limanında jurnalistlərə müsahibəsində deyib ki, Fondu zəlzələ bölgəsinə ezm olunan əməkdaşları humanitar yardım Türkiyənin faciə bölgəsində zərər çəkmiş vətəndaşlara çatdıracaqlar. Faciədən zərər çəkmiş şəxslər üçün Heydər Əliyev Fondu tərəfindən 36 ton humanitar yardım göndərilib. Humanitar yardımına müxtəlif dərman preparatları, oksigen maskaları, filtrli sistemlər, sarğı materialları, onurğa taxtları, ilkin yardım boyunluqları, xərək və s. tibbi ləvazimat və avadanlıqlar, isti geyimlər, çadırlar daxildir.

Bununla yanaşı bildirilib ki, Heydər Əliyev Fondu nümayəndəsi Elvin Aslanov "Regional İnkışaf" İctimai Birliyi tərəfindən qardaş ölkəyə humanitar yardım kampaniyasına start verilib. Türkiyənin ölkəmizdəki səfirliyinin zəlzələ bölgəsinə humanitar yardımının göstərimi barədə çağırışına dəstək məqsədilə keçirilən bu kampaniya fevralın 14-dək davam edəcək. Kampaniya zamanı RİİB könlülləri Türkiyənin təbii fəlakətdən zərər çəkmiş vilayətlərdən hazırlıda ən çox ehtiyac duyulan ləvazimatları vətəndaşlardan toplayacaq, ən qısa zamanda qablaşdıraraq qardaş ölkəyə çatdıracaqlar.

Akademik İsa Həbibbəyli Türkiyənin Azərbaycandakı səfirliliyini ziyarət edib

Fevralın 9-da AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli Türkiyədə baş vermiş dəhşətli zəlzələ ilə əlaqədar qardaş ölkənin Azərbaycandakı səfirliliyini ziyarət edib.

AMEA rəhbəri Türkiyənin Azərbaycandakı fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Cahit Bağcı ilə görüş zamanı faciə neticesində həyatını itirənlərin ailələrinə və yaxınlara başsağlığı verib, yaralılara Allahdan şəfa dileyib. Qeyd edib ki, bu dəhşətli günlərdə bütün Azərbaycan xalqı kimi, AMEA-nın kollektivi də türkəli qardaşlarımızla hərəydir və kədərlərinə şərīkdir.

AMEA-nın prezidenti, Milli Məclisin deputatı, akademik İsa Həbibbəyli Akademiya kollektivi adından matəm kitabına ürək sözləni yazıb.

AMEA-da Türkiyədə baş vermiş dəhşətli zəlzələyə həsr olunmuş müşavirə keçirilib

Fevralın 9-da AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəylinin sədrliyi ilə Türkiyədə baş vermiş dəhşətli zəlzələyə həsr olunmuş müşavirə keçirilib.

Əvvəlcə faciə nəticəsində həlak olanların xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad olunub.

Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən, hadisənin ilk saatlarından etibarən Fövqəladə Hallar Nazirliyinin əməkdaşlığı ilə əlaqədar olunmuş müşavirə keçirilib. Akademianın bu istiqamətdə gördüyü işləri xatırladan akademik İsa Həbibbəyli hadisənin ilk saatlarında TÜBA prezidenti, professor Müzəffər Şəkerə, Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksek Qurumunun rəhbəri, professor Yüksel Ozgene və Türkiyə Elm və Texnoloji Araşdırma Qurumunun (TÜBITAK) rəhbəri, professor Hasan Mandala və Türkiyədə fəaliyyət göstərən 20-dən çox universitetin rektoruna qardaş ölkəyə humanitar yardım göndərdiyini diqqətən izləyib. Qeyd edib ki, Azərbaycan dövləti, ey-

başsağlığı məktublarının göndərildiyini, məktublarda elmi ictimaiyyətin qardaş ölkə ilə həmçinin ölkənin tapdığını söyləyib. Həmçinin bu gün qardaş ölkənin Azərbaycandakı səfirliliyini ziyarət edərək səfir Cahit Bağcı ilə görüşdüyüni və başsağlığı verdiyi ni diqqətən izləyib. Akademik İsa Həbibbəyli Akademiya kollektivi adından matəm kitabına ürək sözlərini yazdığını deyib.

Hadisə günü AMEA-nın Respublika Seysmoloji Xidmət Mərkəzində mətbuat konfransı keçirildiyini, ictimaiyyətin qardaş ölkədə baş vermiş zəlzələ ilə əlaqədar maarifləndirildiyini qeyd edən Akademiya rəhbəri vurgulayıb ki, AMEA-nın müxbir üzvü Qurban Yetirmişli və mərkəzin əməkdaşları növbəti günlərdə də mediada aktiv çıxışlarını davam etdiriblər.

Sonra AMEA-nın nəzdində Respublika Seysmoloji Xidmət Mərkəzinin baş direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Qurban Yetirmişli əzəzənin seysmik nəticələri ilə əlaqədar müşavirə iştirakçılarını məlumatlandırbı.

Tədbirdə, AMEA Rəyasət Heyətinin üzvleri - akademikler Arif Həşimov, İbrahim Quliyev, Dilqəm Tağıyev, Rasim Əliquliyev, İrədə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva çıxış edərək fikir və təkliflərini səsləndiriblər.

Müşavirədə AMEA Rəyasət Heyətinin iclasında Türkiyədə baş verən zəlzələ və seysmoloji elmin vəzifələri mövzusunda xüsusi maruzənin dinişnilməsi və müzakirələrin keçirməsi qərara alınıb.

AMEA əməkdaşlarının nəzərinə

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Türkiyədə zəlzələdən zərər çəkmiş ailələrə yardım kampaniyasına başlayıb.

AMEA əməkdaşları yardım etmək üçün (nağd pul vəsaiti ilə) Rəyasət Heyəti aparatının Maliyyə və mühəsibatlı şöbəsinə müraciət edə bilərlər.

Toplanan vəsait "Ziraat Bank Azərbaycan" vəsiti ilə Türkiyənin AFAD qurumuna göndərilecəkdir.

Ünvan: Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi, 30,
AMEA Rəyasət Heyətinin binası, II mərtəbə,
otaq 216 Əlaqələndirici şəxs: Pəri Süleymanova
Əlaqə nömrəsi: (012) 437 24 61

AMEA-nın elmi müəssisə və təşkilatları Türkiyə üçün yardım kampaniyasına qoşulublar

Türkiyədə baş verən zəlzələdə zərərçəkənlərə kömək məqsədilə elmi müəssisə və təşkilatlar yardım kampaniyasına qoşulublar. Rəhbərlik başda olmaqla, əməkdaşlar müvafiq bank hesablarına pul vəsaiti köçürüblər.

Həmçinin əməkdaşlar tərəfindən toplanan humanitar yardımın Bakı şəhərindəki yardım toplama məntəqəsinə çatdırılıb.

Yardım üçün vəsaitin toplanması davam edir.

Elmi müəssisə və təşkilatların kollektivi qardaş Türkiyə xalqının üzləşdiyi faciədə hələk olanların doqmalarına və yaxınlarına bir daha dərin hüznə başsağlığı verir, yaralılara Allahdan şəfa dileyirler.

AMEA prezidenti türkiyəli həmkarlarına başsağlığı verib

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli Türkiyə Elmlər Akademiyasının (TÜBA) prezidenti, professor Müzəffər Şəkerə, Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksek Qurumunun rəhbəri, professor Yüksel Ozgene və Türkiyə Elm və Texnoloji Araşdırma Qurumunun (TÜBITAK) rəhbəri, professor Hasan Mandala və Türkiyədə fəaliyyət göstərən 20-dən çox universitetin rektoruna qardaş ölkədə baş vermiş güclü zəlzələ ilə bağlı başsağlığı məktubları göndərib.

Məktublarda deyilir:
"Qardaş Türkiyə Respublikasında baş vermiş, böyük insan tələfati və dağııntılarla nəticələnmiş zəlzələ bizi hədsiz dərəcədə sarsıdı.

Dəhşətli zəlzələ nəticəsində helak olanların ailələrinə dərin hüznə başsağlığı verir, yaralılara Allahdan şəfa dileyirik.

Qardaş Türkiyənin kədəri bizim kədərimizdir. Büttün xalqımız kimi, AMEA-nın kollektivi də həmişə Sizinlə həmrəydir, daim Sizin yanınızdadır.
Dərin kədər hiss ilə
AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli"

TÜBA prezidenti akademik İsa Həbibbəyliyə təşəkkür məktubu ünvanlayıb

Türkiyə Elmlər Akademiyasının (TÜBA) prezidenti, professor Müzəffər Şəker AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyliyə təşəkkür məktubu ünvanlayıb.

"Ölkəmizdə baş verən zəlzələ ilə bağlı göndərdiyiniz məktubu aldım. Dəyərli fikirlərinizə görə çox təşəkkür edirəm. Dost və qardaş ölkə Azərbaycanın hər zaman yanınızda olduğunu bilmək bizə güc və inam verir. Azərbaycana dəstəklərinə görə təşəkkürümüzü bildiririk", - deyə professor Müzəffər Şəker məktubunda vurgulayıb.

TÜBITAK-ın rəhbəri AMEA prezidentinə təşəkkür məktubu göndərib

Türkiyə Elmi və Texnoloji Tədqiqat Şurasının (TÜBITAK) rəhbəri, professor Hasan Mandal AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyliyə təşəkkür məktubu ünvanlayıb.

"İlk növbədə, başsağlığı məktubunuza görə təşəkkür edirəm.

Ölkə olaraq çox pis təbii fəlakətlə üz-üzə qaldıq. Təəssüf ki, zəlzələ nəticəsində xeyli vətəndaşımız həyatını itirdi. Bundan əlavə, dağlıqlar altında hələ də çoxlu vətəndaşlarımız var. Digər tərəfdən zəlzələdən sağ çıxan vətəndaşlarımız da sərt qış şəraitində çətin anlar yaşayırlar. Hazırda axtarış-xilasetmə işləri davam etdirilir. Zəlzələ bölgəsində yaşayış vətəndaşlarımıza lazımi xidmətlərin göstərilməsi üçün böyük səy göstərilir.

Yaşadığımız bu çətin dövrdə bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycandan gələn yardım və dəstək mesajları bizim üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Fürsətdən istifadə edərək, ölkəmizə və vətəndaşlarımıza göstərdiyiniz həssaslığa görə Sizə və qardaş Azərbaycan xalqına təşəkkürümüzü bildirmək istəyirəm", - deyə TÜBITAK-ın rəhbəri, professor Hasan Mandal məktubunda vurgulayıb.

Azərbaycan ərazisi ən qədim tarixə və mədəniyyətə malik olan bir ölkədir. Respublikamızın ərazisində aparılan kompleks elmi tədqiqatlar zamanı bəşər tarixinin müxtəlif inkişaf mərhələlərinə aid zəngin maddi mədəniyyət qalıqları aşkar edilmiş və Azərbaycan ərazisinin ən qədim sivilizasiya mərkəzlərindən biri olması elmi faktlarla sübuta yetirilmişdir. Son 60 ilde Azərbaycan Respublikası ərazisində aparılan arxeoloji kəşfiyyat işləri nticəsində ən qədim insanların yaranması və inkişafı tarixini tədqiq etmək üçün arxeoloji, paleontoloji və paleoantropoloji tapıntılar qeydə alınmış və tədqiq olunmuşdur.

Tapılmış elmi materiallar esasında Azərbaycanın uzaq keçmişinin tarixi, insanlığın ilkin inkişaf mərhələləri və ulu sakinlərin yaratdığı maddi mədəniyyət qalıqlarının ayrı-ayrı xüsusiyyətləri tədqiq edilmişdir.

2001-2005-ci illərdə bu sətirlərin müəllifinin Beynəlxalq "INTAS - 2000" programı əsasında Avropana alimləri ilə birgə apardığı elmi araşdırılmalar zamanı Azərbaycan ərazisində ibtidai insanların 2,5 milyon il bundan əvvəl məskunlaşmağa başlamaları arxeoloji materiallər əsasında sübuta yetiril-

baxımdan bir məsələyə də toxunmaq isteyirəm: tarixi təhrif etmək olmaz. Bu 70 illik sovet dövründə tarix, ümumiyyətlə dünya tarixi, o cümlədən Azərbaycan tarixi, habelə keçmiş Sovetlər İttifaqının ərazisində yaşayan digər millətlərin tarixi təhrif edilib. Nə üçün təhrif edilib? Çünkü o vaxt vəziyyət bələ idi və bu, çox adı bir hal idi..."

Ulu önderin bu fikirlerini esas tutan tarixçilərimiz xalqımızın keçdiyi uzunmüddətli inkişaf dövrlərini yenidən tədqiq etməyə başladılar. Eyni zamanda, Heydər Əliyevin tövsiyələrini nəzərə alan Elm-lər Akademiyasının Rəyasət Heyeti çoxcildli "Azerbaycan tarixi"nin hazırlanış neşr olunması haqqında qərar qəbul etdi. Neticədə bir neçə il ərzində yeddi cildlik "Azerbaycan tarixi" hazırlanıb çap olundu. "Azerbaycan tarixi"nin I cildində arxeoloji, etnoqrafik, epiqrafik, paleontoloji, paleoantropoloji və yazılı mənbələr əsasında ölkəmizdə ibtidai icma quruluşunun arxeoloji mədəniyyətləri, təbii coğrafi şəraitı, mənəvi heyati, ovçuluq, yığıcılıq təsərrüfatının xüsusiyyətləri, tuncun meydana gəlmesi ilə əlaqədə olaraq ibtidai icma quruluşunun dağılıması, ilkin sinifli cəmiyyətin və dövlətlərin meydana gəlməsi, şəhər həyatı, mədəniyyəti, xalqın yadelli işgalçılara qarşı mübarizəsi, etnik məsələlər və digər problemlər şərh olunmuşdur. I cilddə qədim daş-

2001-ci ildən başlayaraq, respublikamızda paleolit problemləri üzrə aparılan elmi tədqiqat işləri beynəlxalq xarakter almışdır. Çünkü Azərbaycanın paleolit düsərgələrindən tapılmış maddi mədəniyyət qalıqlarının bəşər sivilizasiyasının inkişaf tarixini öyrənmək üçün müüm elmi əhəmiyyəti vardır. Məhz bu faktı əsas tutan Azərbaycan, Fransa, İtalya, İspaniya, Rusiya və Gürcüstan alimləri beynəlxalq "INTAS-2000" adlı program hazırlmışdır. 2001-ci il iyulun 3-4-də Fransanın Tautavel şəhərində keçirilən elmi konfransda bu setirlərin müəllifi Azərbaycan üzrə əlaqələndirici seçilmişdir. Programa uyğun olaraq Avropa alimləri 2002-ci il sentyabrın 7-dən oktyabrın 1-dək Bakıya gelərək çoxtəbəqeli Azix, Tağlar, Qazma və digər paleolit düsərgələrindən tapılmış arxeoloji, paleontoloji və paleoantropoloji tapıntılarının elmi tədqiqi ilə məşğıl olmuşlar. 2001-2005-ci illərdə bizim Avropa alimləri ilə birgə apardığımız elmi tədqiqat işləri nəticəsində respublikamızda ibtidai insanların məskunlaşma tarixinin daha qədim olması müəyyən olunmuşdur.

XX esrin sonları - XXI esrin evvelərindən başlayaraq, Azərbaycanda beynəlxalq əhəmiyyətli layihələrin həyata keçirilməsi arxeoloqları bu layihələrin ehəti etdiyi ərazilərdə elmi tədqiqat işləri aparmalarına sərait yaratdı.

Əsası Ümummülli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoynulmuş Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisi ilə əlaqədar olaraq ərazidə aparılmış arxeoloji tədqiqatlar zamanı arxeologiyanın müxtəlif dövrlərinə aid maddi mədəniyyət qalıqları və yeni abideler tapılıraq tədqiq edilmişdir. Ümummülli liderimizin siyasi kursunu uğurla davam etdirən möhtərem Prezidentimiz İlham Əliyevin Azərbaycan xalqının milli mənafələrinə qulluq edən fəaliyyəti nəticəsində dövlət müstəqilliyimiz möhkəmlənmiş, iqtisadiyyatın inkişafı həyatımızın bütün sahələrinə öz tesirini göstərməşdir. Dövlətimizin yaradıldığı elverişli imkan nəticəsində ölkəmizin uzaq keçmişinə olan diqqət sayesində arxeoloji abidələrin tədqiq olunmasına geniş imkanlar yaranmışdır.

2008-ci il fevralın 5-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Sərəncamı ilə ölkədə əsaslı arxeoloji ekspedisiyaların fəaliyyətini genişləndirmək və səmərəliliyini artırmaq məqsədilə Prezidentin Ehtiyat Fondundan AMEA-nın Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutuna əlavə bir milyon manat məbləğində vəsaitin ayrılması Prezidentin xalqın qədim tarixine xüsusi diqqət və qayğısının ayani sübutu idi. 2008-ci ilin tədqiqat mövsümündə həmin sərəncam əsasında aparılmış elmi tədqiqat işlərinin nəticəsi olaraq respublikanın bütün bölgələrində Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun arxeoloji ekspedisiyaları fəaliyyət göstərmişlər. Nəticədə xalqımızın qədim tarixini eks etdirən zəngin maddi mədəniyyət qalıqları və abidələr aşkar edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin arxeoloji elmine ve arxeoloji tədqiqatlara yüksək qayğısı nəticəsində altı cildlik Azərbaycan arxeologiyası üç cilddə yazılıb başa çatdırılmışdır. Azərbaycan arxeologiyasının birinci cildində respublikamızın ərazisində daş dövrü üzrə aparılmış kompleks elmi tədqiqatlar zamanı tapılmış arxeoloji, paleontoloji, paleoantropoloji tapıntılar arxeologiya elminin son nailiyyətləri əsasında şərh edilmişdir. Əsərdə Qarabağın dünya şöhrətli Azix, Tağlar çoxtəbəqəli paleolit düşərgəleri, Naxçıvanın Qazma, Lerikin Buzeyir, Qobustanın çoxtəbəqəli mezolit, neolit və qayaüstü təsvirləri tədqiq olunmuş və ayrı-ayrı arxeoloji abidələrdən qeydə alınmış maddi mədəniyyət qalıqlarının texniki və tipoloji xüsusiyyətləri müəyyən edilmişdir. Tədqiqatlar nəticəsində ovçuluq, yığıcılıq, təsərrüfatının xüsusiyyətləri ibtidai yaşayış tikililərinin yaranması, odun kəşf olunması, insanların öz istək və arzularını qayalar üzərində hekk etməsi və Qarabağın arxeoloji mədəniyyətlərinin xarakterik xüsusiyyətləri araşdırılmışdır.

ri araşdırılmıştır. 2012-ci il aprelin 26-da Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı əsasında AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun maddi texniki bazasının gücləndirilmesi üçün Prezidentin Ehtiyat Fondundan Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutuna 2 milyon manat vesait ayrılmışdır. Bu faktın özü də möhtərəm Prezidentimizin xalqımızın qədim tarixinin tədqiq olunmasına göstərdiyi qayğı və diqqətin parlaq sübutudur. Şübə yoxdur ki, ölkəmizin ərazisində yeni aparılacaq arxeoloji tədqiqat işləri zamanı uzaq keçmişimizə aid yeni arxeoloji abidələrin qeydləndirilməsi üçün.

də alınıb tədqiq olunmasına zəmin yaranacaqdır. Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında aparılan 44 günlük vətən müharibəsi nəticəsində işğal olunmuş torpaqlarımız erməni terrorçularından azad olunmuşdur. Bundan sonra əsas vəzifələrimiz həmin ərazilərdə arxeoloji, tarixi, memarlıq və digər abidələrimizi vurulmuş ziyanlar müəyyən edilməli, sənədлəşdirilməli və dünya ictimaiyətinə təqdim olunmalıdır. Eyni zamanda, hansı arxeoloji abidələrda qazıntıların aparılması lazımlı olan abidələr müəyyən olunmalıdır.

Əsədulla CƏFƏROV
AMEA Arxeolojiya, Etnoqrafiya və
Antropologiya İnstitutunun şöbə müdürü,
tarix elmləri doktoru, professor

Heydər Əliyev və Azərbaycanda arxeologiya elminin inkişafı

mişdir. Halbuki, 1953-cü ile qədər respublikamızın erazisində qədim insan düşərgələrinin olmadığı və burada ibtidai insanların yaşamadıqları göstərilirdi. Ancaq Azərbaycan arxeoloqlarının apardıqları elmi tədqiqatlar bu fikrin yanlış və əsəssiz olduğunu göstərdi, respublikamızın erazisinin insanın yaranlığı və formalasdığı ərazilərdən biri olduğu elmi materialları əsasında sübuta yetirildi. Eyni zamanda, Azərbaycanda qədim sivilizasiyanın özüne-məxsus xüsusiyyətləri olduğunu və bunun əsasında ölkəmizdə, Qafqaz və Yaxın Şərqi erazisindən qədim arxeoloji mədəniyyətin müəyyən olunması-na şərait yaratdı. Bu qədim mədəniyyət tarixə Quruçay arxeoloji mədəniyyəti kimi daxil olmuşdur.

Bütün bu elmi nailiyyətlərin eldə olunmasında 1969-cu ilde Azərbaycanda rəhbərliyə başlayan ümummilli liderimiz Heydər Əlirza oğlu Əliyevin xüsusi xidmətləri olmuşdur. Ulu öndərin Azərbaycanda siyasi hakimiyyət gelmesi ilə əlaqədar olaraq arxeoloji, tarixi və memarlıq abidələrinin elmi tədqiqi üçün əlverişli şərait yaradılmışa başlandı. O, Azərbaycanda elmin inkişafı üçün məsilsiz işlər görədi. İlk növbədə 1970-ci ildən başlayaraq, azərbaycanlı gençləri ölkənin elim mərkəzləri olan Moskva və Leningrad şəhərlərində (indiki Sankt-Peterburg) yüksək səviyyədə mütəxəssis və kadrların hazırlanması məqsədilə onların aspiranturaya qəbul olunmaları və təcrübə keçmələri üçün Sərəncam verdi. Məhz bunun nəticəsində bir qrup gənc azərbaycanlı və bu sətirlərin müəllifi də ölkənin nüfuzlu elm mərkəzlərində yüksək ixtisaslı arxeoloq və etnoqraf kimi hazırlanıb respublikamızda arxeoloji tədqiqatı başladı.

1974-cü ildə yerli arxeoloq kadrların olması nəzərə alınaraq, respublikada arxeoloji keşfiyyat işlərinin keyfiyyətini artırmaq məqsədilə Azərbaycan Elmlər Akademiyası Tarix İnstitutunun tərkibində Arxeologiya və etnoqrafiya sektorу təşkil edilmişdir. Məhz bu vaxtdan başlayaraq Qarabağın dünya şöhrətli Azix və Tağlar qədim insan düşərgələrində kompleks şəkildə arxeoloji tədqiqat işlərinə başlanılmışdır. Görkəmli alim Məmmədəli Hüseynovun rəhbərliyi altında paleolit arxeoloji ekspedisiyasının Qarabağın Quruçay vadisində apardığı elmi tədqiqat işləri zamanı müəyyən olunmuşdur ki, həle çox qədim zamanlardan bu erazidə canlı həyatın inkişafı üçün əlvərişli təbii-coğrafi şərait olmuşdur. Məhz buna görə də Azərbaycanın ilk sakinləri Paleolit dövründə Azix və Tağar mağaralarında yaşamağa başlamışlar. Ona görə ki, Qarabağın Quruçay vadisi ibtidai insanların ovçuluq, yiğiciliq və emək alətləri hazırlamaları üçün zəngin xammal mənbələri malik olmuşdur.

mənəbeyinə malik olmuşdur.

Çoxtəbəqli Azix qədim insan düşərgəsində aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı daş dövrünün ayrı-ayrı inkişaf merhələlərinə aid 10 minən artıq daş məmələti və bir milyondan çox ovlamış həyvan və quş sümükləri tapılmışdır. Düşərgənin cöküntülərində müxtəlif arxeoloji mədəniyyətlərə aid 10 təbəqə qeydə alınmışdır. Çoxtəbəqli Azix qədim insan düşərgesinin VII-X təbəqələrində aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı 300-dən artıq daş məmələti və fauna qalıqları aşkar edilmişdir. Düşərgənin en aşağı təbəqələrinin daş məmələti içərisində nehəng kobud çapma aletləri xüsusi maraq doğurur. Hələlik ölkəmizin və Qafqazın Paleolit düşərgələrində belə kobud çapma aletləri qeydə alınmamışdır. Ona görə də təsvir olunan əmək aletləri Azix tipli çapma aletlər adlandırılmışdır.

1970-ci illərin ortalarında Azərbaycan Albaniyasının paytaxt şəhəri olan Qəbələnin məhv olmaq təhlükəsi yaranmışdır. SSRİ Müdafiə Nazirliyinin planına əsasən, Qəbələ radiolokasiya stansiyasının (RLS) tikintisi üçün yüksək gərginlikli elektrikli xətlərinin qədim Qəbələ şəhərinin ərazisindən keçməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu barədə Tarix İstítutunun direktoru, akademik İlqar Əliyev o vaxt Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi işleyən Heydər Əliyevə məlumat verdikdən sonra, məsələ Sov. İKP MK Siyasi Bürosunda müzakirə edilmiş və Ulu öndərimizin nüfuzu ve dəmir məntiqi sayesində qədim Qəbələ şəhərinin zəngin maddi-mədəni tərixi abidələri məhv olmaq təhlükəsindən xilas edil-

1975-ci ildən başlayaraq, Naxçıvan, Şamaxı, Qəbələ, Şəki, Quba, Gəncə və digər bölgələrdə arxeoloji bazalar təşkil olundu. Çoxtəbəqli Azix, Tağlar, Qobustan, Qəbələ abidelerində, orta əsrlər Şabran şəhər yerində və Bakının içəri şəhər ərazisində kompleks şəkildə arxeoloji qazıntı işləri başlandı.

1981-ci ilin sentyabr ayında Heydər Əliyevin şəxsi təşəbbüsü ilə Azərbaycan KP MK və Nazirlər Sovetinin "Azərbaycan SSR-də memarlıq və arxeoloji abidələrin qorunması, bərpası və istifadəsinin yaxşılaşdırılması tədbirləri" haqqında qərar qəbul olundu. Azərbaycanda 1970-1980-ci illarda ar-

bu olurdu. Azərbaycanda 1970-1980-ci illərdə arxeoloqlara və etnoqraflara qayğı nəticəsində elmi potensial daha da yüksəldi. Arxeologiya və Etnoqrafiya sektorunda hər il bir neçə doktorluq və namizədlik dissertasiyaları müdafiə olundu. Bu işə sektorun müştəqil elmi tədqiqat institutuna çevrilmişinə zəmin yaratdı. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1993-cü il 8 iyul tarixli qərarı ilə həmin sektorun bazasında Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu təşkil olundu. Bu, Azərbaycanda arxeologiya və etnoqrafiya elmi sahəsində daha geniş və beynəlxalq miqyasda tədqiqatlar aparılmasına şərait yaratdı.

Azerbaycanın Qarabağ, Naxçıvan, Abşeron, Gence-Qazax, Quba, Xaçmaz, Lənkəran, Masallı, Lerik, Astara və digər bölgelərinə təşkil olunmuş arxeoloji ekspedisiyaların fəaliyyəti nticəsində yeni-yeni abidələr qeydə alınaraq, tədqiq olunmağa başlanılmışdır.

Ümummilli liderin şəxsi təşəbbüsü və köməkliyi ilə 2001-2002-ci illerde kompleks şəkildə Naxçıvan-Gəmiqaya ekspedisiyası təşkil edilmişdir. Ekspedisiya Kiçik Qafqazın en yüksək zirvəsində yerləşən Gəmiqaya qayaüstü təsvirlərin elmi tədqiqi ilə məşğul olmuşdur.

Heydər Əliyev özünün bütün fəaliyyətindənə
alim və ziyanlı əməyini yüksək qiymətləndirmiş və
vaxtaşırı onlara görüşərək fikir mübadiləsi apar-
mışdır. 1993-cü il sentyabrın 21-de Elmlər Akade-
miyasında ziyanlıları görüşündə demişdir: "Biz
biz Azərbaycanı müstəqil bir dövlət kimi dünyaya
yaxşı tanıtmaq isteyirik, Azərbaycanın qədim ta-
rixini, əsrlər boyu keçdiyi yolu gerək həm öz vətən-
daşlarımıza, həm de bütün ölkələrdə olan elmlər
adamlarına, respublikamıza maraqlı göstərən adam-
lara təqdim etməliyik. Bu sahədə tarixçilərimizin qarşısında
çox böyük vəzifələr durur, onların üzərinə böyük
məsuliyyət düşür. Mən o vaxtlar - Azərbaycanda iş-
lədiyim dövrde da deyirdim, indi de bu sözlərin üs-
tündə dururam ki, tarixçilərimiz üçün bütün şəraitin
yaratmağa hazırlıram. Bir şərtlə ki, bu şəraitin eve-
zində biz tarixçilərimizdən Azərbaycan tarixini bu
gün üçün, gelecek nəsillər üçün və bütün gelecek
üçün yaxşı eks etdirən əsərlər ala bileyk. Odur ki, bu

dövründen başlamış eramızın III. əsrinin birinci rübü ilə başa çatan böyük bir tarixi dövr əhatə olunmuşdur.

"Azərbaycan tarixi"nin II-VII cildlərində eramızın III əsrindən başlamış XX əsrin sonlarında olaraqmühüm tarixi dövrlər, o cümlədən feodal dövləti, əreb əsəratı, mongol işğalları, orta əsr feodal dövlətləri, ölkənin təsərrüfat hayatı, mədəniyyəti, Səfəvilər dövləti, Azərbaycan xanlıqları, Azərbaycan Demokratik Respublikasının daxili və xarici siyaseti və digər tarixi hadisələr geniş sərh olunmusdur.

1980-ci ildə H.Əliyevin tapşırığı esasında "Azix mağarası" adlı kitabıçca azərbaycan, rus, fransız və ingilis dillərində çap olunaraq dünyanın müxtəlif ölkələrində təqdim edilmişdir.

1980-ci illerin ortalarında etibarən ölkədə içti-
mai siyasi hadisələr nəticəsində durğunluq və tə-
nəzzül dövrü keçirən Azərbaycan Elmlər Akademii-
yası üçün 1997-ci il yanvarın 31-i yeni mərhəlenin
əsasını qoyma. Ulu Önder Heydər Əliyev Elmlər Aka-
demiyasının bir qrup aparıcı alimi ilə görüşdə söyle-
diyi tarixi nitqilə ilə Azərbaycan Elmlər Akademiyası-
na ikinci bir həyat bəxş etdi. Uzun müddət təzyiqlə-
rə məruz qalan Azərbaycan elmi yenidən dirçəliş yolu-
luna qədəm qoyma. İclasın gedişində Heydər Əliyev
akademik və müxbir üzvlərin rütbe məvaciblərinin
12-ci mövafiqiyyəti təqdim olundu.

10 dəfə artırılması haqqında sərəncam verdi.

O, alimlərlə görüşü zamanı elmimizin qarşısında duran problemlərin dərin təhlilini verərək, bizi dənizə dünya səviyyəli elmi işlərlə bərabər, həm də dövlətimizə, xalqımıza lazım olan strateji problemlərlə məşğul olmağı məsləhət görmüş, Azərbaycanda elmin inkişaf strategiyasının əsas müddəələrini, Elmlər Akademiyasının onlardan ireli gelən vəzifələrini müəyyənləşdirmiş və elm sahəsində əsaslı islahatların aparılmasının zərurılılığını qeyd etmişdir: "Məlumdur ki, geniş kütlə, xalq, millət üçün en çox təsirli humanitar elmlərdir və xüsusi, onun ədəbiyyatının, mədəniyyətinin tarixidir. Əlbette, müstəqil Azərbaycanda fizika, riyaziyyat, biologiya, kimya və başqa fənlər hamısı inkişaf etməlidir. Ancaq bunların hərəsinin özünəməxsus çərçivəsi vardır. Amma tarix hər bir insan üçün yeniyetməlikden başlayaraq lazımdır. O cümlədən mədəniyyətimizin, elmimizin tarixi lazımdır".

2003-cü il yanvarın 4-də AMEA-nın respublikada elmin inkişafını təşkil və təmİN etdiyini, dövlətin elmi və elmi-texniki siyasetini həyata keçirdiyini, elmi müəssisə və ali məktəblərin elmi fəaliyyətin əlaqələndirdiyini və istiqamətləndirdiyini, respublikamızı xarici ölkələrdə elmi və elmi-texniki fəaliyyət sahəsində təmsil etdiyini nəzərə alaraq, ümummilli lider Heydər Əliyev Milli Elmlər Akademiyasının statusu, nizamnamesi və AMEA prezidentinin təsdiqi haqqında tarixi Fərman imzalımı, Milli Elmlər Akademiyasının işini müstəqil dövlətimizin siyasetine uyğun olaraq daha səməralı qurması və dövlətə əhəmiyyəti prioritət istiqamətlər üzrə elmi araşdırımların aparılması, Azərbaycan elminin dünya elməne daha six integrasiya olunması, dövlətin, milletin sabahına xidmet etməsi məqsədilə elmir strukturunun təkmilləşdirilməsi üçün program xarakterli tapşırıqlar vermişdir. Ulu önder deyirdi: "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası bizim milli sərvətimizdir, onu qoruyub saxlamalıyıq". Dahi rəhbərin dediyi bu sözlər bütövlükdə Azərbaycan elməne, Milli Elmlər Akademiyası işçilərinə verilən en yüksək qiymətdir.

Azərbaycan alımları Ümummilli liderin qayğısına yüksək qiymətləndirmiş və özlərinin bütün fəaliyyətlərində bu qayğını doğrultmağa çalışırlar.

İranın anti-Azərbaycan siyaseti və Azərbaycan səfirliyində terror hadisəsi

İran İslam Respublikasında artıq bir ilə yaxındır ki, külliyyi iğtişaşlar, həbslər, qarşidurmalar davam etməkdədir. Əvvəlcə qadınların öz haqlarını müdafiə etmələri üçün ayağa qalxaraq keçirdikləri az qala bütün İranı bürüyən nümayişlər ilə başlanan hərəkat qısa müddətde xarakterini dəyişərək mövcud rejimdən narazılığı ifadə edən etiraz aksiyalarına çevrilmişdir.

Artıq İranda etiraz aksiyaları qadınların haqlarının müdafiə edilməsi, tanınması ilə yanaşı, həm də ölkədəki dini-siyasi rejimin dəyişirilməsinə qədər genişləndirilmiş və dönməz xarakter almışdır. Bu müddətde İran qadınlarının hərəkatı sistemli şəkildə inkişaf etmiş, qadınların arasından tanınmış mübariz simalar meydana çıxmışdır. İranın azadlıq uğrunda mübarizə aparan qadınlarından birinin Nobel Sülh mükafatına namizəd kimi qeydə alınması ölkədəki qadın hərəkatının dünya birliliyi tərefindən də dəstəkləndiyini göstərməkdədir. Qeyd etmek lazımdır ki, XX əsr ərzində heç vaxt İranda baş vermiş inqilablar: Məşrute inqilabi, Xiyabani hərəkatı və Pişəvari hökumətinin qurulmasında qadınlar bu qədər geniş şəkilde və fəal iştirak etməmişlər. XXI əsrde İranda gedən ictimai-siyasi proseslərde qadınların aktiv olmaları, ardıcıl olaraq dönmədən mübarizə aparmaları ilk növbədə İran İslam Respublikasında islamçı rejimin qadın haqlarını sərt şəkildə təpdalamaşı, onlara qarşı qeyri-insani qadağalar qoyması ilə əlaqədardır. İkinci siyasi qadınları ümumiyyətlə artdıq məvcud əsul-idarənin ölkədə yaşayış xalqların bütün hüquqlarını ayaqlayaraq keçməkde olduğunu bəyan etməkdən cəkinmirlər. Ona görə də İranda qadınların haqlarını müdafiə etməkə başlayan etiraz aksiyaları İranın iqtisadi-mənəvi və ictimai-siyasi həyatı ilə əlaqədar olan bütün istiqamətləri əhatə edən ümüməlkə nümayişləri səviyyəsinə yüksəlmüşdür. Artıq İranda nümayişlərde və etiraz aksiyalarında qadınlarla yanaşı, cəmiyyətin bütün təbəqələri yaxından iştirak edirlər. Bununla belə, XXI əsrde İran etiraz aksiyalarının qadınları öne çıxmasının müasir epoxanın əhəmiyyəti hadisəsidir və hesab edirik ki, axıra qədər davam edəcək bu ictimai-siyasi hərəkatın aparıcı simaları arasında qadın liderləri də olacaqdır.

İran İslam Respublikasında baş veren hərəkətdə bölgənin bütün milletlərənən olan vətəndaşları iştirak edirlər. Bu o deməkdir ki, İranda yaşayış xalqlarının hamisi mövcud siyasi rejimdən narazılırlar. Bu həm də o deməkdir ki, hazırkı həkimiyətə qarşı bütövlükde İran ayağa qalxmışdır. Geniş mənada İranda yaşayış bütün xalqlar Xəməneyi rejimindən cana doymuş, boğaza yığılmışlar. Hərəkətin bu qədər geniş şəkil

ya azərbaycanlılarının böyük narazılığına səbəb olur. İran İslam Respublikası Azərbaycan Respublikasına qarşı keçirdiyi siyasi-diplomatik təzyiqlərə görə məsuliyyət dən qəca bilmez.

İranın öz ölkəsinin vətəndaşları olan Cənubi Azərbaycan xalqına qarşı töretdiyi cinayətlər də bağışlanılmaz hadisələrdir. Belə ki, xüsusilə XX əsr boyu İranda Azərbaycan xalqına divan tutulmuş, onların haqları və hüquqları əllərindən alınmışdır. Son yüz ildən artıq bir dövrə Cənubi Azərbaycanlıların milli azadlıq hərəkatı fars rejimi tərefindən dəfələrə güləbərən edilmiş, azərbaycanlılar bu ölkədən didərgin salınmışlar. İndi dünyadan müxtəlif ölkələrində didərgin, mühacir və qacqın həyati yaşayan güneyli azərbaycanlılar İranın siyasi rejiminin əzablarına düşür olmuşlar. İranda Azərbaycan dilinə qarşı yönəldilmiş sərt qadağalar, bu ölkədə Azərbaycan dilində heç bir məktəbin olmaması insanlığa siğan hadnəsi deyildir. Urmayı gölünün ekoloji felakətə uğradılması eslində İranın bu bölgəsində yaşayış azərbaycanlıların iqtisadi böhərəna salınmasına yönəldilmiş hadisədir. Hazırda Xoy şəhərində dağıntılara səbəb olmuş zəlzələdən sonra yerli əhaliyə maddi yardım göstərilməsinə maneələr yaradılmışdır. İran rejiminin anti-Azərbaycan mövqeyinin təzahüründür. İranın Xorasan şəhərində XIII əsr Azərbaycan şairi, anadilli ədəbiyyatının banisi İzzəddin Həsənoğluñun məzar daşlarının dağıdılması İran İslam Respublikasında anti-Azərbaycan siyasetinin hansı həddə getirib çatdığını əyani olaraq göstərir.

Azərbaycan sefirliliyinin binasına silahlı hücum və sefirliyin mühafizə xidmətinin rəisi, baş leytenant Orxan Əsgerovun faciəli şəkildə qətə yetirilməsi də İran İslam Respublikasının anti-Azərbaycan siyasetinin nəticəsidir. İran rejiminin bu qanlı terror hadisəsinə qəsdən məşət dənu geyindirməsi, yaxud qatil Yasin Hüseynzadənin delikanına salınması, cinayətin ört-basdır edilməsi İran rejiminin bu hadisədə əli olduğunu bir daha təsdiq edir.

Bütün Azərbaycan vətəndaşları, o cümlədən elmi ictimaiyyətimiz töredilən cinayəti terror hadisəsi hesab edir, bu hücumu şiddetlə qınamışdır. Həmin qanlı hadisəyə görə İran İslam Respublikasının rəsmi həkimiyəti məsuliyyət daşıyır. Hadisənin sifarişçiləri və icraçıları ən ağır cəzaya məhkum edilməlidirlər. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iranlı həmkarı qarşısında qoymuş telebələr - qanlı terror aktının hərtərəfləi aşdırılmışdır. İstintaqın obyekti şəkildə aparılmış, cinayətkarların layiqli cezalarını alması tam yerinə yetirilməlidir.

Son günlərdə Azərbaycanda İranın casus şəbəkəsinin üzvlərinin hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən saxlanılması terrorçu qrupların tərkisiləndən sahəsində atılmış mühüm addımdır. İnanıq ki, bu istiqamətdə pozucu fealiyyət göstərənlər ölkəmizin hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən bundan sonra da ifşa ediləcək və casus şəbəkəsinin bütün üzvləri cinayət məsuliyyətinə celb olunacaqlar. Xalqımız qəti şəkildə əmindir ki, müstəqil Azərbaycan Respublikası xalqımızın və dövlətimin mənəfələrini qətiyyətə qoruyaq və daha da möhkəmləndirəcəkdir.

İran İslam Respublikasının tutduğu anti-Azərbaycan mövqeyi isə onu daha dərin uçurumlara doğru aparacaqdır.

**İsa HƏBİBBƏYLİ
AMEA-nın prezidenti, Milli
Məclisin deputatı, akademik**

MBBİ-nin Elmi şurasının 2023-cü ildə ilk iclası keçirilib

Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun Elmi şurasının 2023-cü ildə ilk iclası keçirilib.

Əvvəlcə şura üzvləri fevralın 6-da Türkiyədə baş verən təbii fəlakət nəticəsində həlak olanların xatirəsinə bir dəqiqəlik sükütlə yad ediblər.

Iclası giriş sözü ilə açan AMEA-nın vitse-prezidenti, institutun baş direktoru, akademik İradə Hüseynova şura üzvlərini gündəlikdəki məsələlər barədə məlumatlandırdı.

Iclasda AMEA Rəyasət Heyətinin qərarı ilə təsdiq olunmuş 2021-2025-ci illər AMEA-da aparılacaq elmi-tədqiqat işlərinin mövzu planına uyğun olaraq, 2023-cü ildə institutda yerinə yetiriləcək elmi-tədqiqat işlərinin əhatəli planının geniş müzakirəsi aparılıb və yekdilliklə qəbul olunub.

Sonra akademik İradə Hüseynova ölkə başçısının "Heydər Əliyev İli" ilə əlaqədar Sərəncamı haqqında şura üzvlərini məlumatlandırdıraq, institutda silsile tədbirlərin keçirilməsi barədə tapşırıq verib.

Daha sonra "AR ETN Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar Institutun Əsərləri" jurnalının 2023-ci ildə VII cildinin I nömrəsinə məqalə qəbulu və digər məsələlər müzakirə olunub.

YENİ NƏŞRLƏR

"Şuşa Bəyannaməsi - birlik və həmrəylik fəlsəfəsi"

AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun Multikulturalizm və tolerantlıq fəlsəfəsi şöbəsinin müdürü, fəlsəfə elmləri doktoru Xatire Quliyevanın "Şuşa Bəyannaməsi - birlik və həmrəylik fəlsəfəsi" kitabı çapdan çıxıb. Kitab Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100-cü ildönmənə həsr edilib.

Xatire Quliyevanın yeni kitabına onun yaxın illərdə, o cümlədən "Şuşa İli"ndə ölkədə və xaricdə çap olunmuş elmi əsərləri daxil edilib. Kitabda alimin "Böyük inəmin təsdiqi", "Azərbaycanın Zəfer bayramının ikinci ilində tarixi reallıqlar pəncərəsindən bir baxış", "Azərbaycan-Türkiyə. Şuşa Bəyannaməsinin birlik və həmrəylik fəlsəfəsi tarix və müasirlik kontekstində", "Azərbaycanın haqq məbarizəsi - 2020: tarix, həqiqətlər və reallıqlar" və s. məqalələri xüsusi şəkildə diqqət celb edir.

Nəşrə filosof alimin on illər boyu Belçikada çap olunan yeganə türk dilində media nümunəsi olan "Yeni Haber" qəzetiində "Hatira Guliyeva Azerbaycandan yazıyor" rubrikasında ölkəmiz haqqında silsile yazıları da daxil edilib. Bundan başqa, kitabda Xatire Quliyevanın Azərbaycan və türk dillərində bir neçə şeiri də yer alıb.

Vətən tariximiz, türk birliliyi fəlsəfəsinə, Qarabağ həqiqətlərinə həsr olunmuş məqalələrinin daxil olduğu "Şuşa Bəyannaməsi - birlik və həmrəylik fəlsəfəsi" kitabının tədqiqatçıları və ümumilikdə geniş oxucu auditoriyası üçün nəzərdə tutulub.

Kitabın elmi məslehhətçi və "Ön söz"ünün müellifi akademik Nərgiz Axundova, tərtibçisi Multikulturalizm və tolerantlıq fəlsəfəsi şöbəsinin eməkdaşı Sevinc Quliyeva, rəyçiləri professorlar Azer Mustafayev və Eyyub Kərimov, redaktori Lalə Əliyevadır.

"Azərbaycan iqtisadiyyatı 100 ildə" çoxcildlik monoqrafiyasının təqdimatı

Fevralın 8-də AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunda akademik Ziyad Səməzdəzinin "Azərbaycan iqtisadiyyatı 100 ildə" çoxcildliyinin təqdimatı keçirilib.

Əvvəlcə Türkiyədəki zəlzelə qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükütlə yad edilib.

Daha sonra Tarix İnstitutunun baş direktoru, tarix elmləri doktoru, professor Kərim Şükürov çıxış edərək "Azərbaycan iqtisadiyyatı 100 ildə" beşcildiliyini Azərbaycan iqtisadiyyatının ilə bağlıdır.

Tədbirdə çıxış edən akademik Ziyad Səməzdəzə bildirib ki, çoxcildliyin əsası gələcək məqsəd Ulu Öndər Heydər Əliyevin 1997-ci il yanvarın 17-də AMEA-nın həqiqi və müxbir üzvləri ilə görüşündə XX əsrde və müstəqillik illərində Azərbaycanın inkişaf tarixinin yazılıması ilə bağlı səsləndiyi fikirlər, teklif və tövsiyələr olub. Çoxcildliyin struktur, məqsəd və vəzifələri müəyyən edilərkən Ulu Öndər Heydər Əliyevin XX əsrin başa çatması ilə əlaqədar Azərbaycan xalqına tarixi müraciəti baza kimi götürülüb.

Daha sonra alımlar İlqar Niftəliyev, Cəbi Bəhrəmov, Əsədulla Cəfərov, Hacı Həsənov, Mais Əmrəhov, Müşfiq Atakışiyev, Mehdi Əhmədov öz çıxışlarında akademik Ziyad Səməzdəzin müasiri Azərbaycan iqtisadiyyatının konseptual məsələlərinin araşdırıcılarından biri kimi xarakterize edərək, alının son əsərini də dövlətçiliyimiz inqisadi əsaslarının möhkəmlənməsi işinə böyük töhfəsi ki mi dəyərləndiriblər.

Qeyd edək ki, akademik Ziyad Səməzdəzinin "Azərbaycan iqtisadiyyatı 100 ildə" beşcildlik fundamental monoqrafiyasında ölkə iqtisadiyyatının 1918-ci ildən başlayaraq tarixi, əsas problemləri araşdırılır və təhlil edilir. Monoqrafiya müəllifin uzun illər gərgin əməyinin, müşahidələrinin, elmi tədqiqatlarının nəticəsidir.

Məmməd Cəfər Cəfərovun elmi yaradıcılığı

Akademik Məmməd Cəfər Cəfərovun "Bədii əsərləri" çapdan çıxıb. Kitabın tərtibçisi və ön sözün müəllifi akademik İsa Həbibbəyli, redaktoru professor Tahirə Məmməddir.

"Kitabda ilk dəfə görkəmli elm xadimi, akademik Məmməd Cəfər Cəfərovun müxtəlif janrlarda bədii əsərləri oxuculara təqdim olunub" (Annotasiyadan).

Topluğunun nərə əsərləri, memuarlar, dram əsərləri, səhnəciklər, poeziya və publisistika bölmələrində: 10 hekayə, "Molla Nəsrəddin" güşəsi (humoristik miniatürlər) adı altında 9 miniatür, 4 novella, 2 povest, "Xatirələr" adlı memuar, 2 dram əsəri, "Bəhlül və Nəsrəddinin səhbəti" adı ilə 10 səhnəcik, 5 seir, 1 poema və 4 publisistika nümunəsi verilib.

Akademik İsa Həbibbəyli "Görkəmli elm xadiminin bədii yaradıcılığı" adlı geniş öz sözündə Məmməd Cəfər Cəfərovu humanitar və ictimai elmlərin universal bilicisi, görkəmli ədəbiyyatşunas-alim və şəxsiyyət kimi təqdim edib. Onun ədəbi ərsini xüsusi bölmələr üzrə səciyyələndirib.

Məmməd Cəfər Cəfərovun elmi yaradıcılığından bəhs edən İ.Həbibbəyli mütləkkir şəxsiyyəti ədəbiyyat tarixçisi, nezəriyyəcisi və tənqidçisi kimi səciyyələndirib. Vurğulayıb ki, Məmməd Cəfər Cəfərov elmi-ədəbi mühitdə "filosof-tənqidçi", "Azərbaycan ədəbiyyatşunaslığının Belinskisi" kimi qəbul olunub.

M.C.Cəfərov Azərbaycanda ədəbiyyat nezəriyyəsi elmi məktəbinin yaradıcısıdır. Məmməd Cəfər Azərbaycan və Şərqi romantizminin nezəriyyəsini işləyib hazırlayıb, romantizm nezəriyyəçilərinin yetişməsinə ustادlıq edib. Onun 1962-ci ildə "Hüseyin Cavid və Azərbaycan ədəbiyyatında romantizm" adlı monoqrafiyası romantizm estetikasının elmi-nezəri prinsiplərinə həsr olunub. Problem milli romantizmin estetikası ilə bərabər, poetikası ilə vəhdətdə öyrənilib. Azərbaycan romantizminin tipologiyası və tarixi müqəddərəti dərin nezəri həllini tapıb. "Azərbaycan ədəbiyyatında romantizm" monoqrafiyası isə Məmməd Cəfər Cəfərovu görkəmli ədəbiyyat nezəriyyəcisi kimi şərtləndirib.

M.C.Cəfərov 1953-1981-ci illərdə Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstiutunda çalışıb, uzun müddət Ədəbiyyat nezəriyyəsi-söbəsine rəhbərlik edib, nezəriyyəci alımlar yetişdirib. M.C.Cəfərov Azərbaycan ədəbiyyatı nezəriyyəci alımlarının ustası və müəllimi olub.

İ.Həbibbəyli qiyəmtəndirib ki, "Azərbaycan elmində ədəbiyyat nezəriyyəsi istiqamətində romantizm və realizm məsələlərinə, ənənə və müasirliyə, şeirşunaslığa və dram nezəriyyəsi problemlərinə, bədii metod və üslub məsələlərinə həsr olunmuş bir çox ciddi elmi-tədqiqat əsərləri, monoqrafiyalardır. Ədəbiyyat nezəriyyəsi söbəsinin, M.C.Cəfərov dövrünün nailiyəti kimi meydana çıxb".

M.C.Cəfərov "Klassik romantizm ənənələrinə münasibətimiz", "Həyatda və ədəbiyyatda romantika", "Cavid yaradıcılığının sənətkarlıq xüsusiyyətləri", "Səni kim unudar" adlı əsərləri ilə Azərbaycan romantizminin bədii-estetik prinsiplərini müəyyənəşdirib. İ.Həbibbəyli ümumiləşdirib ki, "akademik Məmməd Cəfər Cəfərov romantizmi ilk dəfə... nezəri səpkidə ... şərh edən" (Y.Qarayev), "Azərbaycan romantizmi elminin binövrəsini qoynan" (Elçin) elm xadimi kimi "Azərbaycan romantizmşunaslığının banisidir".

Məmməd Cəfər Cəfərovun "Yeni həyat, yeni insan, yeni sənət", "İki qu-

rultay arasında Azərbaycan usaq ədəbiyyatı", "Azərbaycan ədəbi-bədii diliñin bəzi məsələləri haqqında", "Dil və müasirlik", "Məmməd Arif və onun Sovet ədəbiyyatı haqqında fikirləri", "Das-tanşunaslıq" kimi əsərləri de nəzəri tədqiqatlardır. İ.Həbibbəyli bu qənaətdədir. Tezisləndirib ki: "Akademik Məmməd Cəfər Cəfərov Azərbaycanda ədəbiyyat nezəriyyəciliyini dərslək mərhələsinin elmi-nezəri fikir səviyyəsinə qal-

dır". Nizami humanizmi, M.Füzuli poetikası, Mirzə Cəlil realizmi, Cavid fəlsəfəsi və romantizmi, S.Vurğun xəlqiliyi haqqında elmi-nezəri əsərlərin müəllifi olan Məmməd Cəfər sənətkarı epoxası, mühiti, dünyagörüşü, ədəbi cərəyan, sənətin mahiyyəti, poetikası və fərdi üslubu ilə birlikdə təqdim edib.

"M.F.Axundzadə, C.Məmmədquluzadə, M.Ə.Sabir, N.Nərimanov, M.Ibrahimov, Mir Cəlal, İ.Əfəndiyev və başqları haqqında əsərləri ilə o, Azərbaycan realizminin sanballı tədqiqatçı, nezəriyyəcisi olduğunu nümayiş etdirib".

Məmməd Cəfər əsərlərin klassik romantik sənətkarlarına, yaxud XX əsr romantiklərinə fərdi özəlliyində, mənsub olduqları ədəbi cərəyanın ideya-estetik prinsipləri ilə birlikdə diqqət yetirib, klassik romantik poeziyanın ümumi və xüsusi cəhətlərini əsaslandırib. "M.C.Cəfərov Nizami Gəncəvi yaradıcılığında humanizmi və ədaləti, imadəddin Nəsimi sənətindəki həqiqətpərestliyi və mənəvi kamilliyi, Məhəmməd Hadi şeirindəki bədii ümumişləşdirməni və ictimai məzmunu, Cəfər Cabbarlıdakı Azərbaycan gərgəkliliyinin romantikasını həmin sənətkarların əsərlərinin aparıcı meyari kimi diqqət mərkəzinə çəkməklə onlara məxsus idəya-sənətkarlıq xüsusiyyətlərini de-qiq müəyyən edib".

Məhəmməd Füzuli həsr olunmuş məşhur "Füzuli sevir" silsiləsində M.C.Cəfərov böyük sənətkarın mükəmməl elmi obrazını yaradıb. "Füzuli sevir" silsiləsi ilə qəlb şairinin həm qüdrəti, həm də lirikasının özünəməxsusluğunu zərgər dəqiqliyi ilə təhlil edilib müəyyənəşdirilib".

Məmməd Cəfər müəllim həmişə sənətin daxili qanunauyğunluqlarından ədəbiyyata baxıb, onun öz problemləri, istiqamətləri, forma, üslub və struktur fərdiyətindən çıxış edib.

İsa Həbibbəyli hesab edib ki, M.C.Cəfərov ədəbiyyat tarixi, ədəbi tənqid, ədəbiyyat tarixçiliyi, folklorşunaslıq, dilçilik, estetika, tarix və teatrşunaslıq sahələrinə əhatə edib.

İsa Həbibbəyli "Nizami yaradıcılığında humanizm", "Füzuli sevir" silsiləsi, "Səni kim unudar" məqəlesi, "Cabbarlinin romantikası", həbələ, Hüseyin Cavid, Səmed Vurğuna həsr edilmiş məqalelərində üstün mövqə nezəriyyəcilikdir. İ.Həbibbəyli "Nizami yaradıcılığında humanizm" əsərini Nizamişunaslıqda, Füzi-

liyə həsr edilmiş silsiləni Füzulişunaslıqda, Cavide həsr olunmuş məqalələri Cavidşunaslıqda, "Ünvansız məktub" u Vurğunsuşnaslıqda, "Əməlpərvər ədib" i M.Ibrahimovşunaslıqda elmi hadisə hesab edib.

Məmməd Cəfər Cəfərov "Mirzə Fətəli Axundzadənin ədəbi-tənqidli görüşləri" mövzusunda namizədlilik dissertasiyası müdafiə edib (1944). Görkəmli alim M.F.Axundzadəni filosof və tənqidçi kimi səciyyələndirib. 1962-ci ildə isə haqqında "Mütəfəkkirin şəxsiyyəti" adlı nəzəri tədqiqatını yazıb. M.C.Cəfərov Səmed Vurğun yaradıcılığına da xüsusi münasibət bildirib.

M.C.Cəfərovun Azərbaycan ədəbiyyatı tarixçiliyində mühüm xidmətləri vardır. O, ədəbiyyat tarixçiliyin xronoloji yox, çoxəslik ədəbi prosesin vahid sistemi kimi baxıb. Yaşar Qarayev yazıb: "Azərbaycanda akademik ədəbiyyatşunaslığının inkişafında Məmməd Cəfərin iştirakı, elmi və təşkilati fəaliyyəti əlamətdارد. O, demək olar ki, bütün ədəbiyyat tarixlərinin müəlliflərindən və təşkilatçılarından biridir".

"Hüseyin Cavid" monoqrafiyası XX əsrin 50-ci illərinin axırlarında yazılıb. "Monoqrafiyada Hüseyin Cavidin ömr yolu, əsərlərinin yazılıması, nəşri və ta-maşaya qoyulması, ideya və məzmunu kimi məsələlər yaşınca şəkildə ədəbiyyat tarixçiliyi səpkisində təqdim olunub, ədəbi ərsinin mahiyyəti, sənətkarlıq xüsusiyyətləri, poetikası isə ədəbiyyat nezəriyyəciliyi baxımından şərh edilib. Bu mənada "Hüseyin Cavid" monoqrafiyası Hüseyin Cavid sənətinin tarixi poetikasına həsr edilmiş orijinal tədqiqat əsəridir. Eyni zamanda Cəlil Məmmədquluzadə barəsində yazılıb bir neçə dilde çap edilmiş elmi əsəri də mirzəcəlilşunaslığın şah əsərindən biri kimi qəbul olunur". Alimin M.Ə.Sabir, M.S.Ordubadi, Ə.Qəmküsər və E.Sultanova aid əsərləri də onun realizminin əsaslı nümunələrindən.

İ.Həbibbəyli Məmməd Cəfər müəllimin "XIX əsr rus ədəbiyyatı" adlı 3 cildlik dərsliyində ədəbiyyat tarixçiliyi ilə nezəriyyəciliyinin qovuşduğu ali məktəb dərsliyi hesab edib. Kitabda həm də ədəbi cərəyanlar, dərnəklər, yeni janlar və əslublar haqqında nezəri məsələlərdən də bəhs olunub. Alimin "Rus ədəbiyyatı tarixi öncəkli" (1939), "Aleksey Nikolayeviç Ostrovski" (1948), "A.I.Gertsen" (1954), "Azərbaycan-rus ədəbi əlaqələri tarixində" (1964), "Rus klassikləri" (1964), "Taras Şevçenko" (1964), "N.A.Nekrasov" (1971) barəsində kitablari da Azərbaycan-Rusiya ədəbi əlaqələrinin tarixi və ənənəsi, həbələ, şəxsiyyətlərinə aid tədqiqatlar kimi dəyərləndirilib.

M.C.Cəfərovun maraq dairəsi humanitar və ictimai elmlərin ədəbiyyat nezəriyyəsi, ədəbi tənqid, ədəbiyyat tarixçiliyi, folklorşunaslıq, dilçilik, estetika, tarix və teatrşunaslıq sahələrinə əhatə edib.

İ.Həbibbəyli ümumiləşdirib ki, "Akademik M.C.Cəfərovun zəngin elmi ərsi Azərbaycanda fundamental akademik ədəbiyyatşunaslığının və elmdə universallığın klassik nümunəsidir. M.C.Cəfərovun simasında universallıqla professionallıq bir-birini tamamlayıb" ...

Məmməd Cəfər Cəfərovun yeni kitabı xeyirxahlıq, qədirdüşənəlilik nümunəsidir. Akademik İsa Həbibbəylinin ustادına sədaqəti və borcu, bədii fikrin inkişaf tarixine hörmət və saygısi, həbələ, nüfuzlu Ədəbiyyat İnstitutunun korifeyləri və onun şərəflü ənənələrinə ehtiramının ifadəsidir.

Əlizadə ƏSGƏRLİ filologiya elmləri doktoru, professor

11 fevral - "Qadınlar və qızlar elmdə" Beynəlxalq Günü

Qadınlar elmdə

Qüvvət elmdədir, başqa cür heç kəs, Heç kəsə üstünlük eyləyə bilməz. Hər uca rütbədən biliniz, fəqət, Alimin rütbəsi ucadır əlbət.

(Nizami Gəncəvi)

22 dekabr 2015-ci ildə Birleşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyesi A/RES/70/212 sayılı qətnaməsini qəbul edərək, 11 fevral "Qadınlar və Qızlar Elmdə" Beynəlxalq Günü elan etdi. Qadınların və qızların elmdə iştirakını təşviq etmek üçün "Qadınlar və Qızlar Elmdə" Beynəlxalq Günü UNESCO və BMT-nin müvafiq komitəsi tərəfindən birgə qeyd olunur. Bu gün qadınların və qızların elm və texnologiya cəmiyyətində mühüm rol oynadığını dünyaya göstərmək, onların tam və bərabər iştirakının təmin olunması və bu siyasetin genişlənməsi məqsədi daşıyır.

Bütün zamanlarda elm aktual olub və olacaq. Aparılan elmi araşdırımlar bizə həyat keyfiyyətini yaxşılaşdırmağa, yoxsulluqla mübariza aparmağa, xəstəliklərə müqavimət göstərməyə və Kainatı tədqiq etməyə imkan verir. Onu da xüsusiil qeyd etmək lazımdır ki, sürətə dəyişen müasir dünyada təhsil və elm arasında ki əlaqəni göstərmək son dərəcə vacibdir. İdeyalar və innovasiyalar arasında zaman fərqliyin sürətə alması və bunanla əlaqədar fundamental elmin ən son nailiyətləri əsasında ali təhsil və universitetlərin rolunun artmasını da görə bilirik. Burada, həmçinin təbətin bəxş etdiyi funksiyalara əməl edərək öz potensialını yeni savadlı nəsillərin yetişdirilməsinə sərf edən, elm sahəsində çalışan qadınların mühüm rolunu qeyd etməliyik.

Elmdə olan qadınlar və qızlar müxtəlif alətlərin iş salınmasını təmin etməkdən tutmuş, ideyaların yaradılmasına və elmi strategiyaların işlənilərə hazırlananmasına qədər müxtəlif funksiyaları yerinə yetirirlər. Amma öz bilik və təcrübələrini gənc nəslə ötürən alim qadınların rolu xüsusiil qeyd etməliyik. Tariix elm və cəmiyyətin inkişafına böyük töhfələr vermiş bir çox böyük alim qadınlar tənqid edir. Bunlardan "Dəmir ledi" kimi tanınan Böyük Britaniyanın baş naziri Margaret Tetcer, dördüncü qədim universitetini yaradan Fatima əl-Fihri, Pakistan İsləm Respublikasının baş naziri Benazir Bhutto, rus riyaziyyatçısı və mexaniki Sofya Kovalevskaya, radioaktivlik sahəsində məşhurlaşmış, iki dəfə Nobel mükafatçısı Mariya Kürini qeyd edərək, bu məşhur adaların siyahısını davam etdirmək olar.

Alim qadınlarının sırasında Azərbaycanın görkəmli oftalmoloğu, əməkdar elm xadimi, tibb elmləri doktoru, akademik Zərifə Əziz qızı Əliyevanın adını əcmək mümkin deyil. "Zərifə xanım üçün insan, vətəndaş və alim anlayışları tamamilə bölünməz idi. Bu bənzəri olmayan yekbər bir şəxsiyyət idi. Axi onun yanında - atası, Azərbaycanın məşhur dövlət xadımı Əziz Əliyev və həyat yoldaşı, sadıq dostu - sonralar həyatında böyük rol oynamış, Sovet dövlətinin görkəmli dövlət və ictimai-siyasi xadımı Əliyev Heydər Əlirza oğlu kimi gözəl insanlar var idi. Öz növbəsində Zərifə xanım da böyük şəxsiyyət Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin həyatında böyük rol oynadı. Zərifə xanım öz həyat yoldaşının dövlət fealiyyətinin bütün çətinliklərini və iztirablarını onuna birgə yaşadı. O, erinin məsələkəsi idi. İş - onun işi, nailiyətləri - onun nailiyətləri, sevinci - onun sevinci idi. Bu, onların birgə həyatlarının mahiyyəti və mənası idi" (baxmaq - Əli İnsan, Nazim Ibrahimov "Zərifə xanım Əliyeva", Azərbaycan Neşriyati, Bakı, 2003 il).

Azərbaycanın görkəmli ziyalısı Zərifə xanımın həyat yoluna nəzər salanda bir daha əminliklə demək olar ki, elmdə kişi sadəcə alındırsı, qadın həm alim, həm ana, həm həyat yoldaşı və əksər hallarda bütün bunların öhdəsində uğurla gələn qadındır. Hamiya məlumdur ki, elmdə uğur qazanmaq üçün elmə maraq, məqsəd-yönlüllük, analitik düşüncə tərz kimi keyfiyyətlərə yanaşı, eyni zamanda, ədəb-erkan, dürüstlük, vəcdan, məsuliyyətli kimi xüsusiyyətlərə de malik olmaq lazımdır. Bütün bu keyfiyyətlər Zərifə xanım da cəmləşmişdir.</

Türkiyədə baş vermiş zəlzələ ilə bağlı Seismoloji Mərkəzdə mətbuat konfransı keçirilib

Türkiyədə baş vermiş zəlzələ Naxçıvan və Lənkəranda az hiss edilib, buna səbəb isə məsafənin uzaq olmasından dalğaların bizi çatana qədər sönməsi olub.

Bunu fevralın 6-da Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası nəzdində Respublika Seismoloji Xidmət Mərkəzinin baş direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Qurban Yetirmişli fevralın 6-da Türkiyədə baş vermiş dəhşətli zəlzələ ilə bağlı keçirilən mətbuat konfransında deyib.

Türkiyədə baş verən zəlzələnin episentrinin Kahramanmaraş olduğunu deyən mərkəz rəhbəri zəlzələnin 9 dəqiqədən çox davam etdiyini, 8-15 kilometr derinlikdə baş verdiyini və buna görə də dağıntıların miqyasının genişləndiyini söyləyib. Zəlzə-

lədən sonra məqnitudası 5-dən yuxarı olan 80-ə qədər afterşokun qeydə alındığını diqqətə çatdırıran alim onlardan ən güclülərinin 6.4 və 6.6 bal olduğunu deyib.

Türkiyədəki zəlzələnin afterşoklarının 1 aya qədər davam edə biləcəyini bildirən

Q.Yetirmişli qardaş ölkədəki zəlzələnin səni yaradılması ilə bağlı iddiaların yalan olduğunu deyib: "Səni zəlzələləri biz hazırda öz işimizdə ayıra bilirik. Təbii proseslə səni prosesi bir-birindən ayırmak mümkün kündür".

Onun sözlerinə görə, Türkiyədə baş verən zəlzələnin episentri ilə ölkəmizə qədər məsafə 700-800 kilometr olduğundan həmin dalğanın təsiri Azərbaycandakı zəlzələ ocaqlarını oyada bilmez. Mərkəz rəhbəri Azərbaycanda güclü zəlzələnin gözlənilməyidini də qeyd edib.

Bakıda binaların tikilməzdən əvvəl ərazinin seismoloji vəziyyətinin öyrənilməsinin vacibliyini vurğulayan Q.Yetirmişli qeyd edib ki, riski minimuma endirmək üçün hər bir binanın quruluşu araşdırılmalıdır.

Qərbi Azərbaycanda ermənilər 400-ə qədər oykonim, 2 min oronim və 500-ə qədər hidronim dəyişdiriblər

İndi adına Ermənistan deyilən Qərbi Azərbaycan bütünlükle tarixi Azərbaycan ərazisidir. Tarix boyu burada xalqımızın övladları yaşayıblar. 1828-ci İl Türkmençay sülh müqaviləsindən sonra kütłəvi şəkildə bu yerlərə köçürülen ermənilər XIX əsrin axırlarından başlayaraq Azərbaycan torpaqlarının yaddaşı olan qədim coğrafi adları dəyişdirməyə başlamışdır.

Həmin proses sovetlər dönməmində de geniş şəkil almışdı. Amma bütün bu barbarlığa, şovinizmə baxmayaraq, hətta 1991-ci il aprelin 19-na qədər Qərbi Azərbaycan toponimlərinin 88 faizini türk mənşəli coğrafi adlar təşkil edib.

Bunu müsahibəsində Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Tarix İnstitutunun elmi işçisi Nazim Tapdıqoğlu deyib.

Tarixçi-tədqiqatçı daha sonra bildirib: "Ermənilər ölkəmizi müstəqilliyyət qovuşandan sonra da bədəməllərindən əl çekməyərək Qərbi Azərbaycan ərazisindəki yüzlərə oykonim, oronim və hidronim adlarını dəyişməklə məşğul olublar. Ümumilikdə toxumın 5 faizi Azərbaycan, rus və hibrid oykonimləri istisna olmaqla qalan bütün yaşayış məntəqələrinin adları uc-

dantutma erməniləşdirilib. Ermənilər öz mənfur xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq ötən müddət ərzində bütövlükdə 400-ə qədər oykonim, 2 min oronim və 500-ə qədər hidronimi dəyişdirərək "özünüküldəşdiriblər". Onların sırasında Allahverdi rayonu Tumanyan, Barana rayonu Noyembryan, Basarkeçər rayonu Vardenis, Axta rayonu Hrazdan, Paşalı rayonu Vayk, Qarakilsə rayonu Sisyan, Karvansara rayonu İcevan, Sərdarabad rayonu Hoktembryan, Hamamlı rayonu Spitak adlandırılırlı. Kəndlərdən Zərkənd Kut, Gümüş Karenis, Aşağı Körpülü Axtanaq, Çalakənd Mikçənzor, Əskipara Voskipar, Çimərkənd Urdadzor, Yengicə Sisavan, Sariyal Aravan, Dəmirçi Darpvnik, Zəngilər Zorak və s. kimi qədim yaşayış məntəqələri və adlar da var. Lakin tarixi ədalət gec-tez öz yerini alacaq, ermənilərin uydurduğu bu qondarma yer adları leğv edilərək öz əvvəlki və tarixi adına qovuşacaq".

Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının əməkdaşı ixtirasına görə patent alıb

N.Tusi adına Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının (ŞAR) Planetlər və kiçik səma cismi övladının elmi işçisi f.r.ü.f.d., dosent Fazıl İsmayılovun ixtarası patent alıb.

"Regional peykar təsvirləri əsasında atmosferin və Yer səthinin optik xarakteristikalarının təyini üslüsü" adlı ixtiraya Azərbaycan Respublikası Əqli Mülkiyyət Agentliyinin Patent və Əmtəə Nişanları Ekspertizası Mərkəzi tərəfindən İZ20230003 nömrəli patent verilib.

Ixtira, regional coxkanallı peykar şəkillərinə görə aşağı atmosferin (troposfer və aşağı stratosfer) və Yer səthinin aerosol ləylərinin xüsusiyyətlərini qızılırlıq üçün istifadə edilə bilər. Bu ixtirada kosmik təsvirlərin emalında Qafqaz-Xəzər regionunun şəraitinə uyğun, müvafiq atmosfer correksiyası üçün metod, alqoritm və kompüter proqramları təklif edilir.

Patent üzrə təklif olunan metoda görə regional peykar təsvirlərində minimal parlaqlığa malik obyektlər (su sethi, orta optik qalınlığından kənarlaşmalar hesablanır. Atmosferin və Yer səthinin Spektral Parlaqlıq Əmsalının (SPƏ) paylanması hesablanır, aerosol ləylərinin mikrostruktur parametrlərini bərpə etmek üçün atmosfer optikasının ters məsələsi həll olunur. Atmosfer correksiyası aparıldıqdan sonra Yer səthinin SPƏ qiymətləri torpaq-bitki örtüyünün vegetasiya indekslərinin hesablanması üçün istifadə edilir.

Tarix Muzeyində XIX əsrin ortalarına aid unikal masaüstü saat qorunur

Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin kolleksiyasından ziyarətçilər tərəfindən böyük maraqla səbəb olan unikal eksponatlardan biri büründən hazırlanmış, üstündə süvari fiquru olan masaüstü saat qorunur.

XIX əsrin ortalarına aid bu sənət əsəri Avropa istehsalıdır. Tanınmış fransız heykeltəraşı Phillippe Mourey (1840-1910) və dövrün perfeksionist saatsəzai Samuel Marti tərəfindən Avropa mozaika texnikasında ərsəyə getirilmiş bu sənət əsəri universallığı ilə seçilir. Qeyd edək ki, saatın korpusunu Phillippe Mourey, mexanizmini isə Samuel Marti hazırlayıb.

Malaxitdən olan yaşıl rəngli hissə və kiçik müxtəlif formalı tunc elementlərin zərb olunması saatə xüsusi gözəllik verib. Bədi tökmə texnologiyası ilə hazırlanmış saat oyma elementləri ilə bəzədilib.

Mütəxəssislərin verdiyi məlumatə əsasən saatın arxa hissəsində yazılın - "PH MOUREY 62" yazısı onun hazırlanma vaxtının 1862-ci ilə təsadüf etdiyini bildirir. Saatın hündürlüyü 72sm, eni isə 64 sm-dir.

Eksponat hazırda muzeyin "Şərq" zalında nümayiş olunur.

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev, Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev, İsmayıllı Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyin Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Qəzet "Elm" qəzetinin redaksiyasında yığılın və "CBS" nəşriyyatında çap olunur.

Tiraj: 2000

Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunda doktorant və dissertantlar üçün "Heydər Əliyev" adına təqaüd təsis edilib

Elm və Təhsil Nazirliyinin akademik Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun (NKPI) Elmi şurasının növbəti iclası keçirilib.

Öncə qardaş Türkiyədə baş vermiş zəlzələdə həlak olmuş insanların xatirəsi bir dəqiqəlik sükütlə yad edilib.

Tədbiri giriş sözü ilə institutun baş direktoru, akademik Vaqif Abbasov açaraq gündəlikdə duran məsələlərlə iclas iştirakçılarını tanış edib. Akademik Vaqif Abbasov Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin "Heydər Əliyev il" elan edilməsi ilə bağlı tədbirlər planına əsasən, NKPI-de fəlsəfə doktoru hazırlığı üzrə 35 yaşa qədər doktorant və dissertantlar arasında "Heydər Əliyev təqaüdü" nəticəsində təsis edilmişdir.

Institutun doktorant və dissertantları elmi fəaliyyəti haqqında arayışı 9 fevral 2023-cü il tarixinədək təqdim etməlidirlər. Qalib 10 fevral 2023-ci il tarixi institutun Elmi şurasının növbəti iclasında yaradılacaq komissiyada seçilecək.

ELAN

Şərqsünaslıq İnstitutu "Heydər Əliyev və müasir Şərq" mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans keçirəcək

2023-cü il mayın 10-da Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri, müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu, görkəmli siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 il tamam olur.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illik yubileyi və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə 2023-cü ilin "Heydər Əliyev il" elan olunması ilə bağlı AMEA-nın akademik Z.Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutu və İraq Respublikasının Stratəji Araşdırımlar Mərkəzinin birgə təşkilatçılığı ilə "Heydər Əliyev və müasir Şərq" mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans keçiriləcək. Konfransın 3 və 4 may 2023-cü il tarixlərində keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Şərqsünaslıq İnstitutu beynəlxalq konfransa tezislərin qəbulunu elan edir. Tezisler Azərbaycan, türk, ingilis, rus, erəb dillərində qəbul edilir.

Meruza tezislərinin metri 300-350 sözdən ibarət olmaqla Microsoft Word redaktorunda "Times New Roman" şrifti -14, sətirlərarası interval 1,5 olmaqla yazılmalıdır.

Konfransda iştirak etmək istəyənlər tezislerini 5 aprel 2023-cü il tarixinədə h.alyiev100@mail.ru elektron poçt ünvanına göndərə bilərlər.

Qəbul olunan tezislərin elanı: 12 aprel 2023-cü il

Ünvan: Bakı şəhəri, H.Cavid prospekti 117,
AMEA-nın Əsas binası, VII mərtəbə,
akademik Z.Bünyadov adına Şərqsünaslıq
Institutu, 715-ci otaq Telefon: +994 55 392 96 41

MÜSABİQE

Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu

AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu aşağıdakı vəzifələri tutmaq üçün müsabiqə elan edir:

Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı və yazılı abidələr şöbəsi üzrə

Böyük elmi işçi - 1 stat vahidi

Aparıcı elmi işçi - 1 stat vahidi

Orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsi üzrə

Şöbə müdürü - 1 stat

Ədəbiyyat nezəriyyəsi şöbəsi üzrə

Şöbə müdürü - 1 stat

Böyük elmi işçi - 1 stat vahidi

Azərbaycan-Asiya ədəbi əlaqələri şöbəsi üzrə

Böyük elmi işçi - 1 stat vahidi

Sənədlər müsabiqənin tələblərinə uyğun olaraq elan edəcək gündən etibarən bir ay müddətində aşağıdakı ünvanla təqdim edilməlidir:

Ünvan: Bakı şəhəri, H.Cavid prospekti 117,
V mərtəbə, 501-ci otaq.

Telefon: 537-08-59. Nizami Gəncəvi
adına Ədəbiyyat İnstitutu.

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 6 (1360)

Пятница, 10 февраля 2023 года

Сила в науке...

Низами Гянджеви

ЕЛМ

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

Газета выходит с 1984 года

Исследуя классическое наследие

Фраза Гейдара Алиева "Одна нация - два государства" постепенно расширяет свою географию

6 февраля в Институте литературы имени Низами Гянджеви НАНА начала свою работу VIII международная конференция "Алишер Навои и XXI век", которая продлилась два дня.

Мероприятие состоялось при совместной организационной поддержке Института литературы имени Низами Гянджеви НАНА и Ташкентского государственного университета узбекского языка и литературы имени Алишера Навои (ТГУУЯЛ).

Вначале гости ознакомились с выставкой произведений, посвященных Алишеру Навои. Открыв международную конференцию, президент НАНА, академик Иса Габибейли выразил соболезнования Турецкой Республике в связи с произошедшим в братской стране сильным землетрясением и многочисленными человеческими жертвами.

Затем минутой молчания была почтена память погибших при землетрясении людей.

Сотрудничество по восходящей

Отметив, что Президент Ильхам Алиев придает особое значение развитию связей с Турцией и Узбекистаном во всех сферах, и в последние годы отношения между Азербайджаном и Узбекистаном развиваются по восходящей, академик Иса Габибейли отметил, что озвученная общенациональным лидером Гейдаром Алиевым фраза "Одна нация - два государства" постепенно расширяет свою географию. "Азербайджан является второй родиной Алишера Навои и навоиведения", - подчеркнул академик Габибейли и добавил, что начиная с конца XIX-начала XX вв. рукописи и произведения классика широко издавались и изучались в нашей стране, а На-

вои воспринимается нашим народом на уровне Физули и Насими. Напомнив о словах Самида Вургана "Если бы я не знал, что Алишер Навои родился в Узбекистане, я подумал бы, что он азербайджанец", академик Иса Габибейли отметил, что и сегодня наследие Навои глубоко изучается в республике, создаются произведения и научные труды, обогащающие навоиведение.

Руководитель НАНА также сообщил, что в 2020 году при отделе азербайджано-туркмено-узбекских литературных связей Института литературы был учрежден Центр литературоиздания имени Алишера Навои, который успешно продолжает свою деятельность и в настоящее время. В свою очередь, продолжил академик, в Ташкентском государственном университете узбекского языка и литературы был создан Центр азербайджанской культуры, образования и исследований имени Мухаммеда Физули.

Далее академик Иса Габибейли преподнес ректору ТГУУЯЛ профессору Шухрату Сирожиддинову ковер с портретом Мухаммеда Физули для передачи в дар Центру имени Физули при университете.

Развивая двусторонние связи

О развитии азербайджано-узбекских связей, значении конференции и высокой оценке проводимых в республике исследований, связанных с Алишером Навои, в своих выступлениях рассказали профессор Шухрат Сирожиддинов, посол Узбекистана в Азербайджане Бахром Ашрафханов, директор Центра азербайджанской культуры имени Гейдара Алиева в Узбекистане Самир Аббасов, член-корреспондент НАНА Нушаба Араслы, доктора филологических наук Рамиз Аскер,

Яшар Гасымбейли и профессор Азербайджанского государственного педагогического университета Эльман Гулиев.

На конференции с докладами выступили также заведующая отделом Института литературы доктор филологических наук Алмаз Ульви Биннатова, профессор Ташкентского государственного университета узбекского языка и литературы Нурбой Джаббаров, профессор Стамбульского университета культуры Вахид Тюрк, заведующий кафедрой Университета Этвоша Лорана (Венгрия) Бенедик Пери и профессор Университета Донгдук (Южная Корея) О Юн Кун.

Отметим, что второй день конференции и церемония ее закрытия проходили в здании Президиума НАНА.

Подчеркнув, что главы Азербайджана и Узбекистана придают особое значение развитию отношений между двумя странами во всех сферах, академик Габибейли подчеркнул важность совместной работы по исследованию наследия великого классика узбекского языка и литературы. Затем он вручил диплом "Почетного друга Института литературы" профессору Сирожиддинову - за заслуги в развитии азербайджано-узбекских литературных связей.

В свою очередь Шухрат Сирожиддинов, выступивший на мероприятии, отметил, что история и культура Узбекистана были фальсифицированы в годы советской власти и только после обретения страной независимости истории страны, ее культуры, выдающиеся личности были привлечены к систематическим исследованиям.

Награды - за заслуги в исследованиях

Касаясь взаимоотношений с Институтом литературы НАНА, он подчеркнул особую роль азербайджанских коллег в развитии азербайджано-узбекских научно-литературных связей и выразил благодарность за поддержку, оказанную в организации международной конференции.

Напомнив, что академик Иса Габибейли был избран почетным профессором Ташкентского государственного университета узбекского языка и литературы в 2020 году, и что диплом не мог быть вручен ему из-за пандемии коронавируса, профессор Сирожиддинов вручил академику Исе Габибейли диплом университета и медаль "Алишер Навои".

Среди награжденных на мероприятии - доктор филологических наук Алмаз Ульви Биннатова (диплом почетного профессора Ташкентского государственного университета узбекского языка и литературы), академик Таймуру Керимли, член-корреспондент НАНА Нушаба Араслы, доктора филологических наук Атаами Мирзаев, Рамиз Аскар, Яшар Гасымбейли, Исмаил Мамедли и Шахла Мамедова (медаль "Алишер Навои").

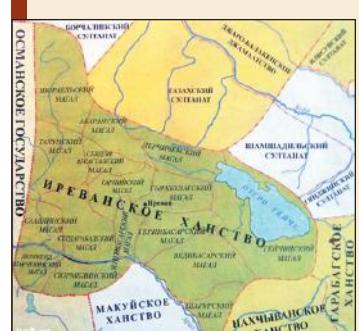
Отметим, что в рамках конференции также состоялась презентация изданной на азербайджанском языке книги профессора Шухрата Сирожиддинова "Амир Алишер: жизнь и творчество", которую академик Иса Габибейли оценил как первую изданную на азербайджанском языке работу по научной биографии писателя и подчеркнул, что произведение создано на основе воспоминаний учеников и последователей Навои, отметив важность перевода этого издания на иностранные языки.

После заключительной речи академик Иса Габибейли подарил гостям несколько книг, подчеркнув в завершение мероприятия, что международная конференция будет способствовать развитию научных и литературных связей между нашими странами.

Отчеты признаны удовлетворительными

стр. 10 ⇨

Наука правды и справедливости

стр. 11 ⇨

"Красная книга" - на финишной прямой

стр. 11 ⇨

Новая книга о Шуше

стр. 12 ⇨

Отчеты признаны удовлетворительными

В течение всего года ученые отделений НАНА вели системные исследования и получили реальные результаты

Последние заседания президиума НАНА были посвящены отчетам отделений о своей деятельности в прошлом году. Это касается Шекинского, Нахчыванского и Гянджинского отделений, а также Отделения наук о Земле и биологических и медицинских наук.

3 февраля Президиум НАНА принимал отчет двух региональных отделений - Нахчыванского и Гянджинского. В начале присутствующие ознакомились с выставкой, отражающей важные результаты, полученные учеными этих отделений в 2022 году.

Открытие мероприятия вступительным словом, президент НАНА академик Иса Габибейли огласил повестку дня, в которую первым вопросом было вынесено учреждение в НАНА премии "Молодой ученый года".

Отметив, что молодежную политику, основоположником которой является общенациональный лидер Гейдар Алиев, успешно развивает Президент Ильхам Алиев, академик Иса Габибейли сообщил, что сегодня молодежь Азербайджана стала основной ведущей силой страны, ежегодно молодые кадры выдвигаются на государственные должности и удостаиваются различных наград.

Премия Президента - молодому ученому

Кроме того, продолжил далее академик Габибейли, по распоряжению главы государства Президентская премия для молодежи за 2023 год была присуждена и научному сотруднику Института нефтехимических процессов Мехрибан Нагиевой, что, безусловно, является очередным проявлением внимания и заботы о молодежи. "НАНА всегда поддерживает молодежную политику государства", - заявил академик Габибейли и напомнил, что по случаю Дня молодежи в НАНА прошла научная конференция "Научная молодежь академии: реалии и перспективы", а согласно достигнутому с Академией наук Турции соглашению ежегодно пятеро молодых исследователей НАНА будут принимать участие в летней школе в Стамбуле. Также президент Академии наук сообщил, что одной из предстоящих задач является организация молодежной летней школы НАНА, в работе которой в качестве докладчиков будут участвовать известные ученые. Помимо этого, была подчеркнута необходимость в отправке молодых кадров в зарубежные командировки и международные научные центры для прохождения практики.

По словам академика Габибейли, логическим продолжением внимания, которое оказывается в НАНА молодежи, является учреждение специальной премии "Молодой ученый года", которая будет присуждаться

ученым в возрасте до 29 лет, что, бесспорно, внесет свою лепту в подготовку молодых научных кадров. Кроме того, издающийся дважды в год журнал "Молодой исследователь", учредителем которого является Совет молодых ученых и специалистов НАНА, с этого года будет издаваться четырежды в год, а один номер будет издаваться на английском языке.

Национальность на выполнение задач

Затем был заслушан отчет о научной и научно-организационной деятельности Нахчыванского отделения НАНА в 2022 году. Представив отчет, председатель отделения академик Исмаил Гаджиев сообщил, что в прошлом году велись исследования, нацеленные на выполнение задач, поставленных в указах и распоряжениях главы государства, постановлениях и распоряжениях Кабинета министров Азербайджанской Республики, Верховного Меджлиса Нахчыванской Автономной Республики (НАР), Кабинета министров НАР, Президиума НАНА, а также в государственных программах.

Академик Исмаил Гаджиев подчеркнул, что в отделении велись исследования по истории, этнографии, эпиграфики, археологии, материальной культуре, литературной среде Нахчывана, сбору и изучению фольклорных и рукописных образцов, изучению природных ресурсов, экогеографическим особенностям, потенциальным источникам энергии, небесным телам, флоре, фауне, почвенному покрову, экономическому развитию и т.д.

Председатель отделения также рассказал о проведенных конференциях и вышедших в свет изданиях, посвященных 130-летнему юбилею Ахмеда Джавада и 140-летнему юбилею Гусейна Джавида, а также Году города Шуша, сообщив, что в нынешнем году предусмотрено проведение мероприятий в рамках Первой государственной программы Великого возвращения на освобожденные от оккупации территории Азербайджанской Республики и Года Гейдара Алиева.

Академик Иса Габибейли высоко оценил расширение учеными отделения их прикладных исследований, активное участие в международных грантовых проектах, рост числа статей в журналах с импакт-фактором, а также исследования в области литературы, языкоznания и археологии.

Отчет о научной и научно-организационной деятельности Нахчыванского отделения НАНА в 2022 году был признан удовлетворительным, было принято соответствующее постановление Президиума НАНА.

Опираясь на духовные ценности

Далее отчет о научной и научно-организационной деятельности Гянджинского отделения НАНА представил председатель отделения академик Фуад Алиев. Академик сообщил, что в отчетном году в институтах отделения велись исследования, охватывающие 15 проблем, 26 тем, 32 работы, 47 этапов, были завершены 1 тема, 25 работ и 44 этапа, получены 1 патент и 8 важных результатов.

Так, нафтalanовая нефть и нефтяные отходы были очищены от канцерогенных соединений путем использования адсорбентов, изготовленных на основе местных бентонита и цеолита, был изготовлен полимерный композиционный материал, из растений и агропромышленных отходов получены красящие вещества и масла в качестве альтернативного источника энергии, в Государственном природном заповеднике "Эльдарская сосна" были изучены состав и закономерности распространения находящихся под угрозой исчезновения редких видов и т.д.

Помимо этого, были изучены агропромышленные участки, функционирующие в западном регионе страны, их продукция и появляющиеся в ходе производства отходы, определены показатели качества, соответствующие государственным стандартам. Также были исследованы экологические показатели трансграничных вод Куры, а также рек Храм, Гахынчай и Габырры и их использование в сельском хозяйстве, изучено влияние микробиоты на расщепление, нейтрализацию и преобразование органических, неорганических и чужеродных веществ в составе этих вод, а также формирование биологической продукции.

В гуманитарной сфере были исследованы фольклорные источники в творчестве Низами Гянджеви и доказано, что все произведения одного из выдающихся представителей азербайджанской литературы опираются на национально-духовные ценности тюркских народов. Так же были изучены археологические и этнографические памятники западного региона страны, собраны и систематизированы фольклорные образцы.

Отметив, что в течение всего года ученыe отделения вели системные исследования и получили реальные результаты, академик Иса Габибейли высоко оценил исследования в области низамиведения, особенно нацеленные на изучение родословной классика, а также исследования, связанные с фольклором, археологией и этнографией западного региона.

Отчет о научной и научно-организационной деятельности Гянджинского отделения НАНА в 2022 году также был признан удовлетворительным, о чем свидетельствует принятное соответствующее постановление.

На стыке языкоznания и литературоведения

В НАНА состоялась презентация книги "Семантические мерцания в "Китаби-Деде Горгуд". Мифолингвистика", которая состоялась в Центральной научной библиотеке (ЦНБ) НАНА предваряя выставку трудов и видеоролик ученого, повествующий о его жизни и деятельности.

Презентацию книги заслуженного деятеля науки, ректора Азербайджанского университета языков, народного писателя академика Кямала Абдуллы "Семантические мерцания в "Китаби-Деде Горгуд". Мифолингвистика", которая состоялась в Центральной научной библиотеке (ЦНБ) НАНА предваряя выставку трудов и видеоролик ученого, повествующий о его жизни и деятельности.

Открыв мероприятие, генеральный директор ЦНБ профессор Мамед Алиев предоставил слово президенту НАНА академику Исе Габибейли, который в своем выступлении отметил, что академик Кямал Абдулла является одним из выдающихся представителей азербайджанского языкоznания, имеющего богатые традиции, который своими серьезными исследованиями внес весомую лепту в развитие этой научной дисциплины.

Подчеркнув, что художественное творчество Кямала Абдуллы отличается многогранностью и своеобразием, руково-

дителя НАНА добавил, что видный писатель является основоположником постмодернизма в азербайджанской литературе периода независимости, своей деятельностью превративший это направление в одну из основных линий отечественной литературы.

Коснувшись деятельности писателя в сфере горгудоведения, академик Габибейли подчеркнул, что это литературное направление в Азербайджане имеет богатые традиции, а наша страна является одним из основных центров этой сферы научной деятельности в мире.

Цитируя слова выдающегося тюрколога Fuada Képroulo "Если поставить на одну чашу весов азербайджанское горгудоведение, а на другую - горгудоведение всего тюркского мира, то азербайджанское перевесит", руководитель НАНА отметил, что в прошлом столетии важные исследования в данной области вели наши великие ученые Гамид Араслы и Мамедгусейн Тахмасиб, а академик Кямал Абдулла своими исследованиями поднял горгудоведение на новый уровень, впервые проведя дискурсивный и лингвопоэтический анализ эпоса "Китаби-Деде Горгуд". Он также отметил, что Кямал Абдулла является автором оригинальных трудов, посвященных поэтике Деде Горгуда, редких исследований по горгудоведению на стыке языкоznания и литературоведения. "Он определил новое направление, исследуя нижний, мифологический пласт Деде Горгуда, обогатив этим мировое горгудоведение. Яркий тому пример - представляемая сегодня книга "Семантические мерцания в "Китаби-Деде Горгуд". Мифолингвистика".

Затем выступил народный писатель академик Кямал Абдулла, проинформировавший участников мероприятия о том, что семантические мерцания в дастане "Китаби-Деде Горгуд" представлены в виде очерков в форме словаря. Рассказав подробно о своем труде, академик поблагодарил главных редакторов книги - профессора Ахмеда Биджана Арджиласуна, который является также автором "Предисловия", и профессора Горхмаза Гулиева.

Автор также отметил, что вторая часть книги - "Мифолингвистика" - представляет собой интерес с точки зрения выявления новых сфер исследования в языкоznании. "Будучи новым направлением, мифологическое языкоznание - мифолингвистика - открывает новые горизонты перед современным отечественным языкоznанием, и поэтому мы всегда готовы к совместным исследованиям в данной сфере", - резюмировал ученьи.

Отметим, что на мероприятии также выступили академики Мухсун Нагисойлу, Мухтар Иманов, Низами Джадаров, член-корреспондент НАНА Эртегин Саламзаде, профессор Мамед Алиев, директор издательства "Элм" доктор философии по филологии Сабухи Гахраманов и проректор Азербайджанского университета языков по научной работе профессор Новруз Мамедов, оценившие новый труд Кямала Абдуллы как ценный вклад в азербайджанское горгудоведение.

Далее были прослушаны видеовыступления ученых и педагогов турецких университетов Хаджеттепе, Гази и Улудаг, которые также высоко оценили научную деятельность академика и его вклад в развитие тюркологии.

Наука правды и справедливости

Задачей номер один для азербайджанских историков становится разоблачение армянской фальсификации

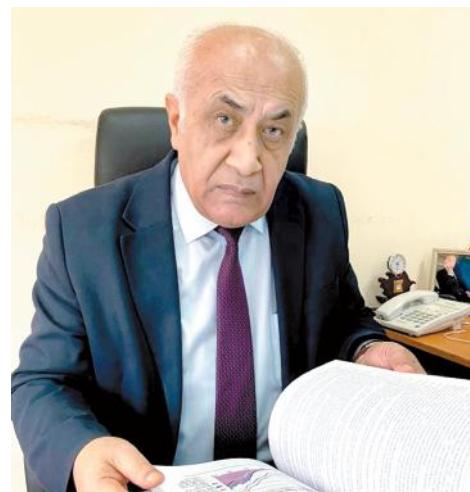
Территория Иреванского ханства с древнейших времен, за исключением периодов владычества иноземных империй, входила в состав азербайджанских государств. Испокон веков на этих землях компактно проживали азербайджано-турецкие племена - вплоть до российского завоевания в начале XIX века.

До перенесения в 1441 году центра армянского католикосата в регион Иревана (Чухурсад) здесь не было ни одного принадлежащего армянам селения или земельной площади. Даже селение Учкелсе, где расположился армянский католикосат, поэтапно, начиная с 1443 года, и самыми различными средствами было отобрано армянами у азербайджанских тюрков.

Иреванское ханство управлялось ханами из знаменитой тюркской династии Гаджаров, сыгравшей значительную роль в истории государственности Азербайджана. Система государственного управления, общественная, политическая, культурная и хозяйственная жизнь ханства, быт местного населения были неразрывным образом связаны с тысячелетними традициями исторического развития Азербайджана. По особенностям своего развития Иреванское ханство не отличалось от существовавших в тот период других азербайджанских государств. Об этом и о многом другом корреспонденту нашей газеты рассказывает **заведующий отделом истории Западного Азербайджана, созданным месяц назад в системе Национальной академии наук (Институт истории им. Бакиханова) доктор философии по истории Джаби Бахрамов.**

- Чтобы физически вернуться в Западный Азербайджан необходимо для начала обеспечить эмоциональное, историческое, духовное возвращение, не так ли?

- Совершенно верно. Без серьезного изучения истории Западного Азербайджана, без ознакомления с его литературными примерами, топонимами, каждый из которых рассказывает свою историю, без глубокого изучения трагедий, выпавших на долю наших соотечественников на этих землях в разные периоды истории, невозможно вернуться на родную землю. Именно по этой причине наш Президент Ильхам Алиев на встрече с группой представителей интеллигенции этого региона 24 декабря 2022 года высказался о необходи-

мости активизации исследовательской деятельности, связанной с возвращением в Западный Азербайджан.

На той встрече он задал очень важный вопрос: "Посмотрите на страны Южного Кавказа - Азербайджан, Грузию, в большинстве городов которых есть исторические памятники и исторические центры. Будь то Баку, Гянджа, Нахчыван, Шеки, Габала или другие города. А почему же в Иреване нет исторического центра? Пусть они ответят на этот простой вопрос. А ответ ясен как божий день - потому что этот исторический центр был историческим наследием азербайджанского народа, которое они уничтожили. Под видом градостроительства были уничтожены все наши исторические постройки, в том числе, Иреванская крепость и дворец Сардар. То есть все это должно быть обнародовано, ведь кроме политической и правовой стороны в любом вопросе важна и историческая правда. Поэтому наша работа должна основываться именно на этой истории, правдивой истории".

А логическим продолжением этой работы стало чрезвычайно важное событие, которое случилось 26 января - Наблюдательный совет Общины Западного Азербайджана утвердил Концепцию возвращения.

На территории Иреванского ханства азербайджанским народом в течение тысячелетий были возведены многочисленные населенные пункты - селения и города, созданы тысячи памятников культуры - крепости, мечети, минареты, караван-сараи, бани. Все топонимы - названия местностей в регионе - даны азербайджанским

народом. Эту неопровергнутую истину подтверждают даже армянские источники. На территории ханства было много других древних огуз-турецких захоронений с многочисленными надгробными памятниками и скульптурами овнов. Все это являлось свидетельством материальной культуры азербайджанского народа.

- Когда случился трагический перелом в истории Азербайджана и всего Южного Кавказа?

- В начале XIX века. Российская империя, стремившаяся к завладению регионом, начала вести войны с азербайджанскими ханствами. Кроме того, Южный Кавказ превратился в арену кровопролитных войн, которые Россия вела также с Гаджарским Ираном и Османским государством. В захватнические планы Российской империи в качестве важнейшей задачи входила оккупация Иреванского ханства, граничащего с Османским государством и Гаджарским Ираном. Во времена первой русско-японской войны 1804-1813 гг. за овладение землями Азербайджана Иреванское ханство неоднократно подвергалось вторжению русских войск. Однако оно не покорялось России и смогло отстоять свою независимость.

- Вероятно, царская Россия, ставшая на путь завоевания азербайджанских земель, использовала для достижения этой цели армян и их предательскую политику в отношении азербайджанцев?

- Абсолютно точно. В одном из царских указов того периода ставилась задача "привлекать к себе нацию армянскую всяческими обласканиями" (из "Актов, собранных Кавказской Археографической комиссией (АКАК), т.3. Тифлис. 1869, док.447, с.239-240). Император Николай I часто напоминал генералу А.П.Ермолову о военно-стратегическом значении крепостей Иреван и Сардарабад. А 21 октября 1826 года российский император писал Ермолову: "Не должно однако же упускать случая, если таковой представится, к овладению Эриванью, силою ли оружия, посредством денег или тайных сношений с эриванским сардарем (ханом).

Таким образом, с 26 февраля по 11 июня 1828 года из Ирана в Северный Азербайджан на территории Иреванского, Нахчыванского и Карабахского ханств было переселено 8249 армянских семей, или по меньшей мере 40 тысяч армян. Вскоре после этого на земли Северного Азербайджана с территории Османского

государства было переселено еще более 90 тыс. армян. То есть переселение из Ирана и Турции на земли Северного Азербайджана - неопровергнутый исторический факт. Это отчетливо подтверждают многочисленные архивные материалы, прежде всего, официальные государственные документы, регулировавшие процесс переселения армян.

- И делалось это, конечно, с целью создания для них постоянного отечества?

- Конечно. В реализации этой коварной политики активное участие принимали служившие в российской армии армянские офицеры, которые открыто заявляли о преследуемых ими задачах. Лично руководивший этим полковник русской армии Газарос Лазарян, обращаясь к армянам, переселяемым из Ирана в Северный Азербайджан, говорил: "Там найдете вы новое отчество, населенное христианами, христиане увидят соединение своего, и можете ли вы знать, что Великий Монарх России наградит преданность вашу? Постешайтесь! Время дорого. Скоро выступят российские войска из границ персидских, тогда переселение ваше затруднится, и мы не в состоянии будем отвечать за безопасное следование ваше. Жертвуя малым и на малое время, получите все и навсегда".

То есть армянам, постоянно ведшим кочевой образ жизни и привыкшим к перемене мест проживания, внушалась мысль о том, что "лучше есть траву русскую, чем хлеб персидский".

Несмотря на массовое переселение армян, царское правительство не смогло добиться быстрого изменения демографической ситуации на территории Иреванского ханства. Генерал Паскевич даже после переселения армян признавал, что три четверти населения Иреванской области составляли мусульмане, то есть азербайджанские тюрки. А известный русский ученик Н.Шавров, исследовавший процесс переселения армян на Южный Кавказ и определивший численность водворенных на этих землях армян, писал в 1911 году: "Из живущих в настоящее время в Закавказье 1 миллиона 300 тысяч армян свыше одного миллиона не являются коренным населением, а переселено нами". (Шавров Н.Н. Новая угроза русскому делу в Закавказье: предстоящая распродажа Мугани инородцам. СПб. 1911, с.63).

(продолжение на стр. 12)

"Красная книга" - на финишной прямой

В работе над III томом трудились ученые нескольких научно-образовательных структур

О выходе в свет в 2023 году третьего тома "Красной книги" ученые-ботаники сообщали еще в прошлом году. И пока презентация издания еще впереди, ясно одно - работа над ним завершена.

Предполагалось, что научными сотрудниками Института ботаники (ИБ) Министерства науки и образования будут изучены редкие виды растений, произрастающие только в Карабахе - в общей сложности более 12- видов. Поскольку они не вошли в первые два тома "Красной книги", планировалось, что свое место карабахские эндемики займут в третьем томе.

По словам генерального директора института доктора биологических наук, профессора Сайры Ибадуллаевой, ботаникам пока не удается в полной мере исследовать деоккупированную территорию, повторное обследование планируется только после очистки этих земель от мин. "В любом

случае, - заявила она, - виды, принадлежащие уникальной флоре Карабаха, являющейся единственным центром их распространения, подлежат охране. Вся информация по ним будет уточнена в результате исследования гербарных материалов, собранных в этом районе, а также по результатам камерного анализа гербарных материалов, собранных нашими сотрудниками".

О том, насколько была важна работа над изданием третьего тома "Красной книги", говорит факт вынесения этого вопроса на одно из последних заседаний Президиума НАНА, на котором вице-президент НАНА, руководитель академического Отделения биологических и медицинских наук академик Ирада Гусейнова отметила, что редакция и рабочие группы Академии наук работали под строгим контролем отделения.

В рамках плановых исследований

В настоящее время завершены все научные исследования, связанные с подготовкой III тома, очерков с характерными рисунками и картами ареалов распространения, а также редакционные и оформительские работы творческого коллектива. Проведены многочисленные экспедиции в Кельбаджарский, Зангиланский, Губадлинский, Физулинский, Шушинский и другие районы, во время которых состоялся мониторинг редких и исчезающих видов, почвы и водных ресурсов, источников питьевой воды, лесов и других видов экосистемы - в частности, ученые придают большое значение экспедиционным исследованиям вдоль бассейна реки Охччай.

Естественная растительность Азербайджана подвергается антропогенному воздействию, сокращая либо полностью уничтожая коли-

чество ценных видов растений. Это оказывает негативное влияние на всю экосистему. "С учетом этого фактора, - отметила академик Гусейнова, - для пересмотра (дополнения) "Красной книги" и проведения научно-исследовательских работ в регионы Азербайджана (Нахчыванская Автономная Республика, ботанико-географические районы Большого Кавказа, северо-восточные районы Карабахского экономического района и Малого Кавказа, все территории Южного региона, включая каждый национальный парк) были организованы экспедиции и изучено современное состояние редких растений. В экспедициях помимо плановых программных исследований шла работа над изучением редких растений (которых почти в каждой экспедиции находилось по 5-10 видов), их численностью, местообитанием, причиной сокращения или полного исчезновения, тенденциями и сбоями информации для их защиты.

(продолжение на стр. 12)

Наука правды и справедливости

Задачей номер один для азербайджанских историков становится разоблачение армянской фальсификации

(начало на стр. 11)

Переселением армян на земли Азербайджана в 20-30 годы XIX века царская Россия насильственно изменила сложившуюся с древних времен и традиционную для региона Южного Кавказа этнополитическую и конфессиональную панораму. В приграничных с Ираном и Турцией землях Северного Азербайджана был расселен абсолютно чуждый для Южного Кавказа христианский этнос. В результате переселения армян регион Южного Кавказа погрузился в период кровавых конфликтов. Армянские бандитские отряды, вооруженные и покровительствуемые российскими колонизаторами, встали на путь истребления азербайджанского народа, в целом - тюркско-мусульманского населения.

- И теперь задачей номер один для азербайджанских историков становится разоблачение армянских фальсификаций?

- Вы правы. Сразу после образования "Армянской области" на захваченных Россией азербайджанских землях началась вопиющая фальсификация истории Азербайджана. Армянские националисты при активном участии и поддержке своих покровителей в лице российских завоевателей начали писать фальшивую историю армян. Были искажены многочисленные архивные документы, даже названия и тексты договоров, заключенных Российской империей с ханствами Азербайджана, Ираном и Турцией. В этих целях действовал целый ряд армянских деятелей, засевший в высшем руководстве, государственных и правительственные структурах России, а затем и СССР. Вследствие этого переселенные в массовом порядке в 20-30-х годах XIX века на Южный Кавказ пришли армяне были провозглашены "древнейшим населением" региона, а азербайджанцев, земли которых были отняты у их отцов и детей и отданы армянам, стали именовать "пришлыми", "дикими кочевниками". Армянские националисты стали распространять на весь мир заведомо ложную информацию об Азербайджане и азербайджанцах.

- Вы стали новым руководителем нового отдела, который так и называется - отдел истории Западного Азербайджана. Из самого названия уже ясно, чем будут заниматься его сотрудники.

- Да, нас пока немного, всего девять человек. Возможно, в дальнейшем штат будет расширен, потому что нам предстоит проделать колоссальный объем работы - собрать фактуру для большого обобщающего труда, подготовить атлас по истории края, собрав все источники по географии, истории, этнографии региона, снять фильмы, довести наши реалии до мировой общественности. Это - основа нашей деятельности, но в ходе работы, естественно, будут определены и новые направления. Это - археология, этнография, география, природные ресурсы, фольклор, вопросы языка, история ремесел, история культуры в целом, включая обычай населения, кухню Западного Азербайджана.

Исследования будем проводить комплексно. На первом этапе создали в институте отдел, в дальнейшем, возможно, будет рассматриваться вопрос о создании Научного центра, учитывая, что этот вопрос является стратегическим и общегосударственным.

- Когда планируете завершить эту работу? Вы для себя уже сроки определили?

- Думаю, нам понадобится не менее двух-трех лет. Ведь история - это наука, требующая правды и справедливости, поэтому надо тщательно все исследовать.

- Сколько лет в вашем институте ведутся исследования Западного Азербайджана?

- Фундаментальные исследования этого региона находились в центре внимания наших специалистов на протяжении последних тридцати лет,

то есть после восстановления государственной независимости Азербайджанской Республики - раньше нельзя было, советская власть не позволяла. На эту тематику были написаны монографии и статьи, защищены кандидатские и докторские диссертации. Первые обширные сведения об Иреванском ханстве появились уже в 1993 году в одномомнике "История Азербайджана".

Спустя пять лет, когда стали издаваться остальные тома семитомной "Истории Азербайджана" (1998-2003 гг.), в них уже были включены результаты исследований Чухур-Саад Бейларбека, Иреванского ханства, оккупация этих территорий в XIX веке, история переселения и заселения армян на эти территории, уступки армянам территории Западного Азербайджана - города Иревана, Зангезура, Иреванской губернии, создание дашнакской Армянской Республики и т.д.

Предметом исследований ученых стали также преступления, совершенные против азербайджанского населения в Зангезуре, депортация азербайджанцев с территории Армянской ССР в 1948-1953 гг. и события, происходившие в 1988-1991 гг. А уже с 2007 года Институт истории начал масштабные исследования истории Иреванского ханства, которое является неотъемлемой частью истории азербайджанского народа, его богатейшей духовной и материальной культуры, созданной на протяжении тысячелетий.

- Наша историческая наука вписала золотыми буквами имена ученых, которые внесли огромный вклад в изучение Карабаха. Давайте назовем их имена.

- Это правда. Трудно переоценить роль и значение трудов выдающихся наших ученых - академиков Абдулкерима Ализаде, Зии Бунятова, Игара Алиева, Наили Велиханлы, профессоров Мамедали Шарифли, Мамедали Гусейнова, кандидатов исторических наук Исага Джабарзаде, Салеха Газизова.

И конечно, мы, ученые, ответив на призыв главы нашего государства, проведем наши исследования достойно, на самом высоком уровне, чтобы внести свой вклад в программу возвращения на наши исторические земли, которые так подло и коварно были аннексированы два столетия назад.

Галия АЛИЕВА

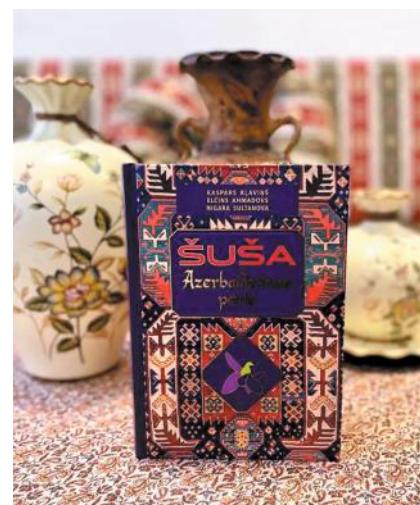
Новая книга о Шуше

Книжный фонд Центральной научной библиотеки НАНА пополнило новое издание - книга "Шуша - жемчужина Азербайджана", вышедшая в свет в конце прошлого года на латышском языке в столице Латвии Риге.

Авторами книги, изданной по инициативе посольства Азербайджана в этой прибалтийской республике, стали профессор Каспарс Клавиниш, профессор Эльчин Ахмедов и доктор философии по политическим наукам Нигяр Султанова.

На страницах книги читатель может найти подробную информацию об истории, культурном наследии и выдающихся личностях города Шуши, о заботе, которую проявлял к этому городу общенациональный лидер Гейдар Алиев, а также о масштабных работах по реконструкции, проведенных здесь после деоккупации под руководством Президента Ильхама Алиева.

Как рассказали читателям нашей газеты в ЦНБ, издание увидело свет при поддержке Национальной комиссии Азербайджанской Республики по делам ЮНЕСКО в рамках Года города Шуши.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшилиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

"Красная книга" - на финишной прямой

В работе над III томом трудились ученые нескольких научно-образовательных структур

(начало на стр. 11)

Картографирование каждого вида

Впервые в нашей стране "Красная книга" была издана в 1989 году. Тогда из редких 400 видов в первое издание было включено только 140, во второе издание (2013 г.) - 266 высших, 20 примитивных растений и 14 видов грибов. Но это далеко не все виды, нуждающиеся в охране, убеждены ботаники, ведь результаты их исследований свидетельствуют, что этот список на данный момент увеличился вдвое.

Причин этому несколько. Первая - тридцатилетняя оккупация Карабаха, славящегося своей уникальной флорой, включающей 121 редкий азербайджанский и кавказский эндемик. Кстати, во второй том "Красной книги" было включено лишь 58 видов.

В работе над обновленным списком видов растений, которым грозит исчезновение, активно участвовали не только ученые Института ботаники, но и ученые БГУ, Нахчыванского и Гянджинского государственных университетов, Азербайджанского государственного аграрного университета, Института биоресурсов Нахчыванского отделения НАНА. А вот оценку и картографирование каждого вида, названия которого занесены в Красный список МСОП (Международный союз охраны природы), провели ученые Института ботаники.

Напомним, что создание обширной системы по составлению списков (их еще называют красными) находящихся под угрозой исчезновения растений и классификации видов с высоким риском глобального исчезновения Совет МСОП начал в том же 1989 году.

Экооценка должна быть регулярной

С 1994 года красные списки МСОП используются для уточнения категорий и критериев видов, находящихся под угрозой исчезновения, причем эти категории и критерии этих списков в течение тридцати лет неоднократно менялись. "Для проведения этих оценок в соответствии с международными стандартами, а также для повышения предела их толерантности, обеспечения восстановления in situ (то есть культивирование в районе распространения) должны быть проведены исследования по выявлению закономерностей предельных факторов таксонов, и динамика численности, а также таблицы данных за один год. Кроме того, в регионах есть десятки растений, находящихся под особой угрозой, которым грозит исчезновение только для этой местности, и меры по предотвращению этого тоже должны быть приняты своевременно", - поделилась профессор Ибадуллева и отметила, что по результатам последних исследований ботаников по крайней мере 10% высших растений в настоящее время являются редкими и находятся под угрозой исчезновения. Это древние реликты, эндемики Кавказа и сугубо Азербайджана - пищевые, кормовые, лекарственные, технические, пряные, декоративные и др.

Именно поэтому, по мнению директора ИБ, следует разработать внутривидовую систематику, отражающую генофонд этих видов, изучить причины повышения риска толерантности и регулярно проводить их экологическую оценку.

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул. Истиглалият, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Газета набирается в редакции и печатается в издательстве "CBS".
Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000